



โคลงสุภาสิตเจ้านาย
พระราชนิพนธ์ แลพระนิพนธ์
ทรงเมื่อในรัชกาลที่ ๕

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ✓

นายพลโท พระยาสุรเสนา (กลิ่น แสง-ชูโต)

พิมพ์
เมื่อออก พ.ศ. ๒๔๖๓





โคลงสุภาสิตเจ้านาย

พระราชนิพนธ์ แลพระนิพนธ์

ทรงเมื่อในรัชกาลที่ ๕

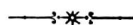


พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ✓

นายพลโท พระยาสุรเสนา (กลิ่น แสง-ชูโต)

๕ ๔

เมือขวอก พ. ศ. ๒๔๖๓



พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร



เลขที่: ๓.

เลขที่ ๓, ๔๕

เลขที่ ๓๕

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND



31111005350490



นายพลโท พระยาสุรเสนา (กัตติณ แสง ชูโต) น.ท. บ.
สมุหราชองครักษ์
พ.ศ. ๒๔๐๗-พ.ศ. ๒๔๕๗

คำนำ

คุณหญิงเช่อม สุรเสนา ต,จ. มาแจ้งความต่อ
กรรมการหอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่ามี
ความประสงค์จะพิมพ์หนังสือเป็นทักษิณานุประทาน ใน
งานพระราชทานเพลิงศพ นายพลโท พระยาสุรเสนา
กลั่น แสง—โชโต สามีรักเรื่อง ๓ ขอให้กรรมการช่วย
เลือกเรื่องหนังสือให้ ข้าพเจ้าจึงได้เลือกหนังสือโคลง
สุภาสิดเจ้านาย ๓๖๖ เรื่องก๊ออย่างหนึ่งเมื่อในรัชกาล
ที่ ๕ ว่าโคลงสุภาสิดใหม่ ให้คุณหญิงเช่อมพิมพ์
ตามประสงค์.

เรื่องประวัติของโคลงสุภาสิดเจ้านายนี้ เดิมเมื่อ
ปลาย พ. ศ. ๒๔๒๐ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรี
สินทรมหาวชิราลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ประทับสำราญพระราชอิริยาบถอยู่ที่พระราชวังบางปะอิน
มีเจ้านายไปตามเสด็จครั้งนั้นด้วยหลายพระองค์ จึง

(๒)

รับสั่งชวนเจ้านายให้ทรงแต่งโคลงเล่นในเวลาว่าง พระ
ราชทานกระตุ้ความให้แต่งทีละอย่าง ว่าด้วยคุณ
แลโทษของความดีความชั่ว อันเกิดในใจแลความ
ประพฤติของคนทั้งหลาย เช่นความรักแลความชัง
เป็นต้น เมื่อทรงตั้งความข้อใดเป็นกระตุ้ขึ้นแล้ว ก็ทรง
พระราชนิพนธ์ แลโปรดให้เจ้านายทรงแต่งโคลงอธิบาย
ความข้อนั้น ตามแต่จะคิดเห็นต่าง ๆ กัน แล้วนำไป
อ่านถวายเวลาเสด็จออกทุก ๆ วัน เมื่อสิ้นกระตุ้หนึ่ง
แล้วก็พระราชทานกระตุ้ความมาใหม่ ให้แต่งอีกโดย
ทำนองเดียวกัน จนเสด็จกลับคืนพระนคร โคลงที่
กล่าวมานี้จึงเป็นโคลงสุภาพ ซึ่งเปนพระราชนิพนธ์
แลพระนิพนธ์ของเจ้านายเป็นพน นอกจากเจ้านาย มีแต่
พระยาศรีสุนทรโวหาร น้อย คนเดียวที่ได้พระราชทาน
พระบรมราชานุญาตให้แต่งด้วย โดยฐานที่เป็นอาจารย์
โคลงสุภาพนี้มีจำนวนรวมเบ็ดเสร็จ ๓๘๘ บท โปรด

(๓)

ให้รวบรวมเข้าเรื่องไว้ แต่ยังหาได้บัญญัติให้เรียก
อย่างไรไม่ จึงเรียกกันแต่ว่าโคลงสุภาสิดใหม่มาตลอด
รัชกาลที่ ๕ นับถือกันว่าเป็นหนังสือแต่งที่ควรเป็นตำรา
โคลงได้เรื่อง ๑ ได้เคยพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ แล
เมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ เสด็จ
ดำรงตำแหน่งเสนาบดีทูลกระหม่อมสำหรับพระนคร ได้
โปรดให้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มสมุดครั้ง ๑ แต่การพิมพ์
ครั้งนั้นไม่เรียบร้อยพอพระไทย ได้ทรงพระดำริห์ว่า
ถ้ามีโอกาสเมื่อใดจะพิมพ์ใหม่ แต่เสด็จสิ้นพระชนม์ไป
เสียก่อนยังหาได้พิมพ์ไม่ ข้าพเจ้านักได้ถึงพระดำริห์
ของกรมพระสมมต ฯ จึงจัดให้พิมพ์ในครั้งนี้ แลให้
เรียกชื่อว่า “โคลงสุภาสิดเจ้านาย” เรื่องประวัติของ
โคลงที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ มีมาทั้งกล่าวใน ทนุที่ว่าด้วย
ประวัติของพระยาสุรเสนาต่อไป

(๔)

ประวัติพระยาสุรเสนา ฯ

นายพลโท พระยาสุรเสนา กลิ่น แสง—ชูโต ร.ว.
ป,ช. ป,ม. ท,จ,ว. จ,ป,ร. ๓ ว,ป,ร. ๓ ร,ท,ม.
(ศิลป) ว,ม,ล. ร,จ,ม. ร,ร. ราชองครักษ์ ของคมนตรี
เป็นราชินิกุลวงศ์ชูโต เกิดในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๔
ตุลาคม ปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗ เป็นบุตรพระยาสุรศักดิ์มนตรี
แสง—ชูโต

เมื่อรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จเยือนอังกฤษในโรงเรียน
หลวงที่ในพระบรมมหาราชวัง พระยาศรีสุนทรโวหาร
น้อย เป็นอาจารย์ เล่าเรียนจน พ.ศ. ๒๔๒๐ ทรง
พระกรุณาโปรดฯ ให้ส่งออกไปเล่าเรียนวิชาต่างประเทศ
ในยุโรป ในคราวส่งนักเรียนไปเป็นครั้งที่ ๒

นักเรียนหลวงซึ่งส่งไปยุโรปครั้งแรก เมื่อใน
รัชกาลที่ ๕ นั้น คือ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ ๑ หม่อม
เจ้าเพ็ก ในกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ๑ พระยาไชย

(๕)

สุรินทร์ ม,ร,ว. เทวหนึ่ง สิริวงศ์ ฅกรงเทพ ๑ รวม ๓
ด้วยกัน นักเรียนหลวงสังคราวที่ ๒ นี้ ๓๐ คน ขุน
วิทยานุกุลกิจ ห่วง ขุนพระยาศรีสุนทรโวหาร น้อย
เป็นผู้กำกับไป นักเรียน ๓๐ คนนั้น คือ:—

๑ หม่อมราชวงศ์ ครอบ ขุนหม่อมเจ้าโต ใน
พระเจ้าราชวรวงศ์เธอชั้น ๑ พระองค์เจ้าบัว เมื่อกลับ
มาได้เป็นหลวงกิจจานุรักษ์ แล้วถึงแก่กรรม ๑

๒ นายกลั่น ขุนพระยาสุรศักดิ์มนตรี แสง—ชูโต
คือ พระยาสุรเสนาน ๑

๓ นายหนา ขุนพระยาอรรควาชนารักษ์ที่ หวาค
ขุนนาค กลัษมารัษฎการ เคยเป็นพระยาเทศาภิบาล
สมุหเทศาภิบาลมณฑลปัตตานี ๑

๔ นายเล็ก ขุนเจ้าพระยาสิริรัตนมนตรี หงส์
สุริยกุล กลัษมารัษฎการได้เป็นพระยารัตนโกษา
ราชเลขาณการ แล้วถึงอนิจกรรม ๑

(๖)

๕ นายจิตร บุตรพระยามนตรีศรีวิวงศ์ ชุ่ม ขุนนาค
กลับมารับราชการ เกยวันเป็นพระยารำไพวงศ์บริพัตร
ในกรมรถไฟ ๓

๖ นายเหม บุตรเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ วร
ขุนนาค กลับมารับราชการ เกยวันเป็นพระยานิพัทธ์
สุริยานวงศ์ ๓

๗ นายเชย บุตรเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ เทศ
ขุนนาค กลับมารับราชการเป็นพระราชวิจิตรวิสุทธวิทย์
ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ๓

๘ นายเอื้อน บุตรหลวงภูเบศร์บริบาล โต ชูโต
กลับมารับราชการเป็นนายร้อยเอกทหารบก ไปถึงแก่
กรรมเมื่อรบฮ่อ ๓

๙ นายลบ บุตรหลวงสิทธิศิริสงคราม เข้ม ๓

๓๐ นายพิน บุตรพระยาสมัชชยาภิบาล นาค ชูโต
ถึงแก่กรรมในยุโรปก่อนกลับมา ๓

พระยาสุรเสนาอยู่ในนักเรียนที่ส่งไปเพื่อจะให้เรียน
วิชาทหารบก จึงได้ไปเรียนอยู่ในประเทศเอสเตรีย

(๗)

เรียนวิชาทหารบกของประเทศเอสเตรียจนสอบได้ ได้
มียศเป็นนายร้อยตรี แล้วเลื่อนเป็นนายร้อยโททหารบก
เอสเตรีย แล้วได้ทำการในตำแหน่งนายร้อยเอก
แล้วจึงได้กลับบ้านเมือง

พระยาสุรเสนา กลับมาถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นนายร้อยเอก
ตำแหน่งผู้บังคับการกองทหารม้าในกรุงเทพ ฯ แล้ว
พระราชทานสัญญาบัตรให้มีชั้นยศศักดิ์ เป็น
หลวงศัลยทวิวิกรมในชั้น แต่ได้รับราชการอยู่ใน
กรุงเทพ ฯ คราวนี้ ยศยศ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๖ โปรด
ให้กลับออกไปเป็นตำแหน่งนายทหารในสำนักราชทูต
ณประเทศเยอรมนี แลอยู่ประจำพระองค์พระเจ้าลูกยาเธอ
พระองค์เจ้าจิรประวัตรเดช คือกรมหลวงนครไชยศรี
สุรเดช เมื่อทรงศึกษาวิชาทหารอยู่ในประเทศเดนมาร์ก
ด้วย แลในเวลาที่ได้กลับมารับราชการอยู่ในยุโรป
คราวนี้ ได้ตามเสด็จกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช

(๘)

เมื่อเสด็จไปต่างประเทศในงานพระราชพิธีราชาภิเษก
สมเด็จพระเจ้าบรมโกศที่ ๒ เอมเปอรอริสเซีย แลต่อมา
ถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ เมื่อพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี
ศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จประพาศยุโรปครั้งแรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เป็นตำแหน่งราชองครักษ์ตามเสด็จในกระบวน แล้ว
ตามเสด็จกลับมากองทัพ ฯ ด้วย

ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๑ จน พ.ศ. ๒๔๔๓ รับราชการ
การในตำแหน่งราชองครักษ์ ได้เป็นผู้ไปประจำเจ้า
ต่างประเทศแลแขกเมืองมียศศักดิ์สูง ซึ่งเข้ามา
เฝ้าในครั้งนั้นแทบทุกคราว แลใน พ.ศ. ๒๔๔๒ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนยศเป็นนายพันตรี แล
เลื่อนยศเป็นนายพันเอกเป็นพระคลังท้าวจรรพด้วย

ถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้เป็นตำแหน่งผู้ช่วยเสนาธิการ
ทหารบก แลได้เลื่อนยศเป็นนายพันโท เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ เมื่อโปรดฯ ให้

(๙)

กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสด็จไปราชการในยุโรป
ไปรต ฯ ให้ไปตามเสด็จกรมหลวงนครไชยศรีด้วย
ครั้นเสด็จราชการกลับมาในชั้นนั้น ก็ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้า ฯ ให้เลื่อนขึ้นาศักดิ์ขึ้นเป็นพระยารามกำแหง

ถึง พ.ศ. ๒๔๔๖ เนื่องในการปราบปรามพวกเงี้ยว
ที่ก่อการจลาจลขึ้นในมณฑลภาคพายัพ ไปรต ฯ ให้
พระยาสุรเสนาเมื่อยังเป็นพระยารามกำแหง เป็นผู้
บังคับกองทหาร ตั้งรักษาการอยู่ที่เมืองเชียงคำขึ้น
จึงได้กลับลงมาบัญชาการในกรุงเทพ ฯ ได้เลื่อนยศ
ขึ้นเป็นนายพันเอก

ถึง พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้ไปเป็นตำแหน่งผู้บัญชาการกองพล
ที่ ๓ (รักษาพระองค์) มณฑลกรุงเทพ ฯ แล้วได้
เลื่อนยศขึ้นเป็นนายพลตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ต่อมาถึง
พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้เลื่อนขึ้น
ศักดิ์เป็นพระยาสุรเสนา

(๓๐)

ถึง พ. ศ. ๒๔๕๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
เป็นตำแหน่งสมุหราชองครักษ์ แทนเจ้าพระยาสุรสงคราม
วิมลนคักดิ์ ซึ่งถึงอสัญกรรม แลได้เลื่อนยศขึ้นเป็น
นายพลโท ได้รับราชการในตำแหน่งสมุหราชองครักษ์
มาตลอดรัชกาลที่ ๕

ถึงรัชกาลปัจจุบันนี้ พระยาสุรเสนาเป็นผู้ซึ่งได้
ทรงคุ้นเคยขอพระราชทานยศมาแต่เดิม ก็ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คงเป็นสมุหราชองครักษ์
ต่อมา แลได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณ
เกล้าฯ เป็นอนเณกประการ.

เมื่อ พ. ศ. ๒๔๕๔ ทรงพระราชดำริห์จัดตั้งคณะ
เสี้ยว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรเสนา
มีหน้าที่เป็นตำแหน่งปลัดกอง รองแต่พระองค์ลงมา
แลได้มียศเป็นนายกองเอก ส่นองพระเดชพระคุณ
ในการคณะเสี้ยวตลอดมา.

(๑๑)

ถึง พ. ศ. ๒๔๕๖ พระยาสุรเสนาเป็นบรรณโรคเกิดขึ้นในปาก ได้พยายามรักษา อาการหาคลายไม่ก็มีความทพลภาพลงโดยลำดับ ภายหลังจึงทราบว่าโรคนี้เป็นมะเร็งคอกบฏ เมื่อพระยาสุรเสนาทราบว่าอาการโรคของตนพ้นวิสัยที่แพทย์จะเยียวยาแล้ว ก็นำความขึ้นกราบบังคมทูล ฯ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต กราบบังคมลาออกจากตำแหน่งราชการ จักรพรรดิพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเบี้ยบำนาญแก่ตัวพระยาสุรเสนา แลทรงพระมหากรุณาธิคุณชุบเลี้ยงบุตรซึ่งได้ถวายไว้ มีให้พระยาสุรเสนามีความห่วงใยด้วย พระยาสุรเสนาย้ายมาจวนวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๕๗ ถึงอนิจกรรมที่บ้านซึ่งได้พระราชทานถนนกินสอ ในพระนคร คำนวณอายุได้ ๕๑ ปี ได้พระราชทานโกศฐศพเป็นเกียรติยศ.

พระยาสุรเสนา รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาใน ๒ รัชกาล ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยา

(๑๒)

ภรณ์ต่างๆ โดยลำดับมา กล่าวแต่ชั้นสูงสุดซึ่งไต่อยู่
ในเวลาที่ถึงอนิจกรรม คือ :-

รัตนวราภรณ์

ปถมาภรณ์ ข้างเลือก

ปถมาภรณ์ มงกุฎสยาม

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ

เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๓

เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลปัจจุบัน ชั้นที่ ๓

เหรียญกษัตริย์มาลา เข็มศิลปวิทยา

วชิรมาลา

เหรียญจักรมาลา

เหรียญราชริทของ

เหรียญราชินี

เข็มเสด็จประพาศยุโรป

เข็มพระชนมายุสมมงคล ชั้นที่ ๒

เข็ม ว, ป, ร. ประดับเพชร

(๑๓)

นอกจากนี้ยังได้รับพระราชทานเหรียญที่ระลึกในงาน
พระราชพิธี แลเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ
อีกหลายอย่าง

สิ้นเนือความตามปรารถนาของพระยาสุรเสนา กลับ
แสง-สุโข เท้าน.

๑๖ พฤษภาคม ๒๔๖๓

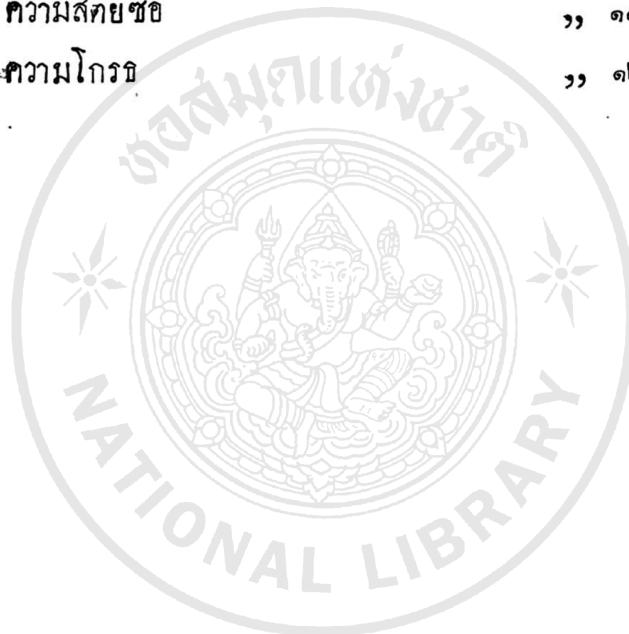
หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓

สารบัญ

ความรัก	หน้า ๑
ความซึ้ง	,, ๗
ความงาม	,, ๘
ความเขื่อน่าย	,, ๑๔
ความเยื่อหยิ่ง	,, ๑๗
ความอาโลย	,, ๒๒
ความฤษยา	,, ๒๘
ความพยายาม	,, ๓๒
ความอาช	,, ๓๗
ความกลัวขลาด	,, ๔๕
ความกล้าหาญ	,, ๕๔
ความเกียจคร้าน	,, ๖๒
ความเพียร	,, ๗๐
ความยุติธรรม	,, ๗๓
ความโศก	,, ๗๗

ความโหมนัค	หน้า ๙๔
ความโสมนัค	,, ๑๐๒
ความโกง	,, ๑๐๗
ความสคยชอ	,, ๑๑๕
ความโกรท	,, ๑๒๓



โคลงสุภาพสัทแต่งในรัชกาลที่ ๕

ความรัก

๑ รักถิ่นประเทศบ้าน เมืองตน เกิดแซ
ปราชญ์ย่อมว่าเป็นผล ใหญ่กว้าง
ชวีราชพวกใดกล แตนย่า ยี่ฮอย
คิทรบวบชีพร้าง ร้างไรเป็นจุณ ฯ

๒ รักที่ประพศิตัว รั้งค
รักชาติจึงอย่ามี ประทษฐุร้าย
รักศักดิ์สงวนศรี ยศศักดิ์ ตนแซ
รักมิตรอย่าคิดบ้าย แต่ขอความเชื่อง ฯ

๓ รักใจรักจิตรเจ้า เหลือหลาย
รักรูปราชิกาย แห้งน่อง
รักสัมผัสในสาย สดสวาดี
รักนักรักมาข้อง อยู่หน้าใจเดียว ฯ

สมเด็จพระบรมพระยาเทววงค์วโรปการ

๔ รักรักจักกล่าวแล้ว เหลือหลาย ลบเงา
 รักอย่างไรหอนหาย รักนั้น
 รักอันหม่นแสนคล้าย ไกลลับ ไกลนา
 รักจะรักให้หมั่น เหมาะแก่ตนเอง ฯ

๕ รักรักจักรักให้ เป็นผล
 รักเร่งรักอย่าปน เล่ห์เลียว
 รักแกลังรักวิ่งรคน พงเข็ค
 รักพวกรักบิฑิเขี้ยว ย่นแล้วเป็นลของ ฯ

๖ รักตนเร่งรอขรู้ การระวัง ตนเคย
 รักพ่อแม่พ่งพ่ง ท่านห้าม
 รักเจ้าแห่งคนผั่ง ใจซอ ตรงแฮ
 รักทวีอย่าซุ่มล้ำ ค่อยค่อยมีเอง ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๗ รักเมียรักญาติ รักโลก กันนอ
 รักญาติ ญาติรักสนิท ห่อน ร้าว }
 ขาคจิตรปลิด ใต้ }
 รักเมียดังชีวิตร วนเฉียบ
 ยามเกลียด กัดต่างตัว แค้นค้ำ } สัตว์ ฯ
 ไข้อยากไกล กลับแน่น }

๘ พี่รักนุชนาวุทไย เห็นใจ จริงแซ
 ใช้รักบุปผิไลย เลิศล้ำ
 ชนจิตรแต่หล่อนไซ คำขอ
 ออกลึงปฏิบัติซ้ำ ส่งให้รักแรง ฯ

๙ รักลูกผูกจิตรเพียง รักตน
 ขยากแต่ให้คิดล คับร้าย
 จำจักรวังผจญ จิตรลก ตนแซ
 แม้ปล่อยเป็นชั่วคล้าย กบเลียงรักงู ฯ

๑๐ รักคนควรให้คิด สงวนคน
 ขยำประมาทกระมล หมึนพลึง
 ไถยนอกและในกล ไตเกิด มีแฮ
 ขำขี้เร็วขำขี้ รอคไค้ชนม้น ๗
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๑ รักสิ่งพศกสัน สัพสรวพ
 รักมิตรมิ่งเมื่อยขวัญ ขตรข้าง
 รักยศศักดิ์อภิน อเฝ้า พงษ์เฮย
 รักอนหม่นแสนอ้าง ห่อนแม่นรักตัว ๗
 สมเด็จพระเจ้าพากรมพระยาบวรราชปักษ์

๑๒ รักรูปงามรูปไซ้ โสภา
 รักครครควาจา แจ่มแจ้ว
 รักกลิ่นกลั่นกายา ซาขชาน
 รักศัพทเสียงน้องแก้ว เพราะพรังเพราห ๗
 สมเด็จพระเจ้าพากรมพระนครรัตนวงษ์

๕
 ๑๓ รู้ ประกอบราชกิจเกอ การค
 รัก ชั่งสัจวาที ขย่ำพล้ง
 จัก คิคสิ่งไทมี่ ความทวี ตรองแซ
 คี ทลอการตั้ง แต่คั่นจนปลาย ๓
 กรมหมื่นทิวากรรมประวัค

๑๔ รู้ คักจักฟอกเพน ใ้หา
 รัก ชอบรักผิตปรา กฏแล้ว
 จัก พันพิไสยพา ลาฟ้อ ลวงแซ
 คี เพราะตนคักแผ้ว รักว้ยแรมไกล ๓

๑๕ รู้ จรงว่าสิ่งนี้ วิทยา ยงแซ
 รัก เร่งวียเรยนหา เทรฐ
 จัก เจริญชั่งคณา นคณแน่ แท้โฮย
 คี รอยชอบจักกั เกียรคิไ้โดยจง ๓
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๖ รู้ แล้วไปหมั้นตั้ง ใจทำ
 รัก แแต่เงไปน้ำ ชอบให้
 จัก คักจักชั่วสำ เหนียกแน่ ไฉนนา
 คี แลระวายจักได้ เสรีจัก้วยคนทำ ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๗ รู้ ชาร์โอบอ้อม กว้างขวาง
 รัก มิตรจิตทอดทาง ขย่ำรว
 จัก ปราศทุกขระคาง เคืองชุ่น ใจแฮ
 คี เพราะประพุดิน้าว หน่วงทวยสามัคคี ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๑๘ รู้ เรืองรักอย่าได้ ดุเขา
 รัก นักมกจักเมา มกกลุ้ม
 จัก รักเรงคเอา ชั่วอย่า คบแฮ
 คี บ่ชั่วพัวหุ้ม จิงให้รักกัน ฯ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

ความเกลียดชัง

๑๕ ชังใครไม่เท่าด้วย ชังพาล
 เหตุเพราะเล่ห์เหลี่ยมประมาณ มากล้น
 ชนหลงเสพยาคนฉลาด พลอยฉิบ หายแฮ
 บัณฑิตยีย่อมคึกคึกพัน เล่ห์เพี่ยงกลฉ้อเพลิง ฯ
 สมเด็จกรมพระยาเทววงค์วโรปการ

๑๖ ชังใดในโลกนี้ จักชัง แท้ฤ
 ตรองไปเห็นเลยยัง มคคธ
 ความชั่วก็ไม่วาง ใจแน เลยนา
 ช่อทุกชนแลรือ รักไถ่ฤามี ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๗ ชังชอบประกอบใกล้ กลายกลับ
 ชั่วเมื่อคดียงนบ วาร่าย
 เมื่อตัวชั่วตาหลับ ลมหมก
 คดทั้งหมกมอมบ้าย บิดของชวนชัง ฯ

๒๒ น้าซังตงแต่เฝ้า หวงหงษ์
 ตักทำมึงท่ง กรวดเกรียว
 เถอะเถอะอย่าอชิง ไปอีก
 รู้เท่าเจ้าคอกเปรี้ยว ขุดแล้วจึงซัง ฯ
 พระราชณิพนธิรัชกาลที่ ๕

๒๓ ซังใครไม่เท่าด้วย ซังทุกข์ เลยนา
 บ่อุมคึกหาความคช ทกผู้
 ใครนำสิ่งทกซก เชิญชิต เคืองเฮ
 ให้แก่ผู้ใคร้ ทกขแล้วเกลียดซัง ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าภากรมพระยาจารย์บวรบุรี

๒๔ หญิงชั่วโลกเช่นแก้ว กากิ
 เลยงรักจกกลับคิ คยไค้
 เปนโจรยักวชิ ไซ้เก็บ คลังเฮย
 หญิงชั่วขอนบิกไ้ เช่นนัควรซัง ฯ
 กรมหมื่นท้าวการวรวงษ์ประวัติ

๒๕ ชังคนพาลจิตรร้าย ราวี่
 ชังหม่สัทวไม้คี่ คุพื่อ
 ชังกินจอกอคคี่ ลามลวก คนแซ
 ชังอุตพิศนกันอ กลิ่นน้เหม็นคย ๗
 ส้มเตีเจ้าพากรมพระนริศรานวิตวงษ์

ความงาม

๒๖ งามโฉมโฉมน้มน้อง นงลักษณ์
 งามเกษกรรณรับภักตร์ ผ่องแผ้ว
 งามเนตรนช่นารัก งามรีย กัณหา
 งามโอรุเออนอรธแพรว เพรศพรมีรายทนต์ ๗

๒๗ นาสีสมรแม่นแม่น กลขอ
 ปรางเปล่งเล้งแลลขอ ขอบนอ
 งามรหงชวคทรวงสอ สองไหล่ ผายแซ
 รทวยช่อนสองกรเกอ กอบนวดค้งาม ๗

๒๘ สองถันเทียมเทียบด้วย สัตยง กชแฮ

งามรูปอรเฮอร์องค์ ไซ้ซ้า

ทำเนนคังนางหงษ์ เฮอร์เห็จ

งามบาทงามเพลอาอั เอี่ยมทั้งสรรพางค์ ฯ

๒๙ งามจิตมารยาตรเจ้า งอนงาม

งามพวงงามข้มขาม ยั่วแย้ม

งามเคืองระคายความ คมเคียด ค้อนแซ

งามเลิศลักษณะแต่งแต้ม ผ่อนผ้าพางาม ฯ

๓๐ งามจริงทุกกล่าวอ้าง ทุกอัน

งามหลักตะเมอฝน ห่อนเว้น

ลิ้มเนตรนิกกระสัน รักรูป นังนา

งามจิตจรใจเต้น ดึกต้องตางาม ฯ

๓๑ งามนักรักแล้วยิ่ง เห็นงอน งามนา
 ยิ่งพิศจิตรจงสมร สุกปล้ำ
 จักใคร่ออกโอรสวอน วรรณ งามเอย
 งามทั้งจักกลั่นกล้า แกล้วไว้ในทรง ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๒ งามสารเมื่อย่มบ้า ย่มมัน
 งามสัตรีมครวร คุ้มเนอ
 งามสงฆ์พิศทิสรรพ คีลวทร นาพ่อ
 งามบ่าวเจ้าก่อเกื้อ กอบเลี้ยงโดยเสมอ ฯ

๓๓ ชนงามเพราะเหตุด้วย วาจา
 หนึ่งอีกคือกิริยา อ่อนน้อม
 ใครพบบ่มสนทนา ชวนชอบ
 ว่าประกอบไปพร้อม สรุปลิ้นสิ่งงาม ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าภากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๓๔ แฉ่นกินงามเพราะควย เรือนชาน มากแล
 ไม่เพราะผลไพศาล ตกแท้
 สัตว์งามเพราะชนประสาน สีสลาย
 นรชาติงามเลิศแล เหตุน้ำใจเคี้ยว ฯ
 สมเด็จพระบรมศาสดาองค์ใหญ่

๓๕ งามบุญบุญแข่งให้ เห็นความ งามฤ
 งามยศยศงามยาม ยศพร้อม
 งามใจจักเห็นงาม ยามเมื่อ แคลนนา
 งามขอเห็นขอชม เมื่อขอเชื่อนม ฯ

๓๖ เห็นเจ้าใจเฟียง งามงาม งามชา
 งามแม่งามสรวยสม รูปแท้
 งามเมื่อยามชม สายสวาคี
 งามทั่วสามภพแท้ พ่ายน้องนางงาม ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๗ งามพลเค็นแก่น้าว ธรณิน

งามพยุหศักดิ์น แกว่นเกล้า

งามพลพยุหสิน ธิพชาติ

งามพยุหรดแพรว เพียบพนภวกล ฯ

สมเด็จพระพุทธเจ้าภากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

๓๘ เห็นโตไ้เทียบด้วย ดวงกรมล พะชัย

งาม ผาถงามพิศยล หยาดฟ้า

ตามนชพลศทน ตามคติ

ใจ พเห็นงามกล้า คัดค้านไครณิน ฯ

๓๙ เห็น ค่ำริห่แล้ว เต็มใจ

งาม เนตรเราอย่างไร ห่อนรือ

ตาม จิตรอย่าตามใคร จักเขี้ยว เสียแฮ

ใจ ต่างใจจำคอ คุงไ้เห็นคี่ ฯ

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๔๐ เห็น ชอบเห็นชั่วด้วย ใจคน
 งาม มิ่งมามยามยล ย่อมรู้
 ตาม แต่จะคิดชวน ขวายเสพย์
 ใจ แห่งตนเป็นผู้ คักคั่นความงาม ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ความเบื่อน่าย

๔๑ ^{ผู้}เบื้อคนพคมากพวอ ^{ผู้}พว่าพร
^{ผู้}เบื้อเช่นแซกเบื้อหม ^{ผู้}เกลยคกล้า
^{ผู้}เบื้อคนคเมาค ^{ผู้}คยโอก ^{ผู้}โอยกเซย
^{ผู้}พคก็เข้าชช ^{ผู้}ชอกชอนไถลเหลว ฯ

๔๒ ^{ผู้}เบื้อเพอนเป็นพวค ^{ผู้}บอ ^{ผู้}ไปแปะ
^{ผู้}ยืมหยบเงินแทะและ ^{ผู้}ไปแลว
^{ผู้}หากไค้เกยและ ^{ผู้}เชื่อนชัก ^{ผู้}สุญนา
^{ผู้}มั่วว่าเสียฤแคลว ^{ผู้}คลาศชารบกวณ ฯ

๔๓ เชื้อหน้ากายจิตรโธ อนิจจัง
 ฉนั้นเฉกหม้อดินขัง ทุกข์ไว้
 เต็มเพียบก็แตกพัง คราวหนึ่ง
 แล้วกลับไปก่อเกิดให้ รับทนทุกข์ทว ๗

๔๔ บวชนานเชื้อหน้าน้ำ ใจหวน เหเซย
 บ่นบ่นคิดบ่นรวน ราคเร้า
 จีวรเร้าร้อนจวน จักปลั่ง โพลงนา
 ลาละลิกขาเข้า เขตบ้านบ่วงกาม ๗
 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

๔๕ ความเข็ญกว่าให้ เห็นความ
 เปรี๊ยะมั่งง้อกมะขาม เข็ญ
 วาบรรคักจกทราม เสื่อมเข็ญ
 หมกทรพบนสูกเปรี๊ยะ เสื่อมสิ้นสิ่งประสงค์ ๗
 กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวดี

๔๖ นอนกลางวันเล่ห์ ^๕ เต็มรอา
^๕ เบื่อเล่นตักดา ^๕ ไปไ้
^๕ เบื่อยาล่ายอกยา ^๕ ล้ำรอก ณะพอ
^๕ เบื่อแต่งเกยวนวมให้ ^๕ เบื่อลั่นจนาใจ ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๔๗ ชะนางข้างพุกเลียว ^๕ ลกเหลือ
 กลอกกลัวยัยเรือ ^๕ ปกไป
 ยามชอร่อนโอษฐ์เฝอ ^๕ ฟังหนวก หแฮ
 เชิงหล่อนซ่อนลับไอ้ ^๕ อวคอ้างแต่คี่ ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๔๘ ^๕ เบื่อใจทวยเจ้าแข่ง ^๕ ไล่กล
^๕ เบื่อรักเปนแยบยนต์ ^๕ ค้อหน้า
^๕ เบื่อจริงเพราเหลือทน ^๕ ปอกลอก
^๕ เบื่อหล่อนโลกแรงกล้า ^๕ เบื่อแท้น่ายนาง ฯ
 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราศประยักษ

๔๘ เบื่อใจเจ้ากลอกกลิ้ง กลายกลับ
 เบื่อปากปลิ้นปลี้ย ปลอกปลิ้น
 เบื่อหน้าว่าทริทริบ์ เหลือแหวค
 เบื่อรักเบือหมกสน สิ่งเขือฮาไลย ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ความเบื่อหยิ่ง

๕๐ ยศศักดิ์สมบัคพร้อม ไพบูลย์
 เชื้อมาตยชาติตระกูล เก่าล้ำ
 จักปนปะไฟว์ปุ่น ทองครู กาชูแซ
 จำหยิ่งแมนหย่อนชำ เซอะสนเสียวงษ์ ฯ

๕๑ มียศมีทรัพย์ซ้ำ สรรสรวบ
 หญิงอยากจะเอออวย ช้อนให้
 งอนงักเงินขวย เขาจัก แคลนนา
 ผิดก็หาใหม่ได้ เกือตรอนรนไย ฯ

๕๒ หึงหึงเชือกทั้ง สบัต
 คีตกู่แต่เลือกคัก ชัดช้อง
 ไปชมจับตัวชก ชักสอ สมแฮ
 สันทรพยเสียคักคอง ตกซ้ำอ้อมมาณ ฯ

๕๓ หึงเยื่อเมฆอบกโยง ยกคน
 กงก่าไต้ทองกล เบียงนั้น
 หึงนักรักให้ผล พลันไค่น หักแฮ
 แฉกเสพยาพิศม์สน สกสันเสียชนม์ ฯ
 พระราชินพนธวัชกาลที่ ๕

๕๔ หึงยศหวังว่าล้ำ เลิศลอย
 หึงศักดิ์ไม่ลตลอย ถ่อมบ้าง
 หึงทรพยนิชวันคอย คิคมั่ง มินา
 หึงชวชัญญาอ้าง ว่ารู้การดี ฯ
 สมเด็จพระเอกาทศธรรมพระยาบวรราชปักษ์

๕๕ ความหยิ่งจักว่าไว้ ควรฉิน
 ใจอย่ายลอย่ายิน หยกห้าม
 ใครเห็นก็จักนิน ทาเล่น
 ใจประหยัคนคร้าม รอยระวิงตัว ฯ
 กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติ

๕๖ ชนหยิ่งไปชอบด้วย ชนใด
 พาลชอบพาลเพราะใจ ตอต้อง
 ชนปราชญ์ชอบปราชญ์ไซ้ คำชอบ กันแฮ
 หยิ่งต่อหยิ่งกลับจ้อง จ้อหน้างานสาน ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๕๗ หยิ่งทวนทำโอให้ เกินตน
 มักหักทวนทน ยดซ้ำ
 ค่อยโตเติบโตตามสกันธ์ จังชอบ นาพ่อ
 ใครประพศิหาญกล้า มักล้มโดยเร็ว ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๕๘ มีคักกรักคักให้ เสมอหงษ์
 ขย่ำกรล้วยกลายลง เขือกเขื่อน
 ขย่ำหยิ่งย่งเกินพงษ์ พันธเพศ
 กล่าวสลาพอย่าหยายเอน อรรถให้ค้ายห...
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๕๙ หยิ่งชนชาติคำชา เลวทรม
 เผลอแค้นจะอวงาม เลิศล้น
 ไร่ภูมปากภมตาม ฉั่นเฉก ไพรแฮ
 ภูเขาหตาพน ทอ้างโคปาน ...
 สมเด็จพระมหาเทววงศ์โรปการ

๖๐ หยิ่ง นักจกคยใด กัยใคร
 ไป สู้ประมุขไหน แดกฉ้าย
 ใคร ใครบ่อยากไป พยบะ ตนแฮ
 ชม แท้คนเกี้ยวหม้าย เพื่อนผู้หม่พงษ์ ...
 พระราชชนพนธรรัชกาลที่ ๕

๒๑ หยิ่ง ทวพม์มกจักตอ้ง ฉิบหาย

ไป เล่นเสียเวียราย นักร้อย

ใคร มากี่มาคหมาย ปอกกลอก

ชม ถูกคอกนิตนอัย ออกให้จันเตียน ฯ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วงศ์

๒๒ หยิ่ง ยกตนใหญ่กว้าง เกินการ

ไป พยผู้ไกราน ะไว้

ใคร เห็นข้อมรำคาน คอยคิ

ชม ว่าคิตัวใช้ แขนี่งาม ฯ

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๓ หยิ่ง เยื่อเนื้อหน้าเสือก ชนชน

ไป ทกถิ่นคำยล อวคไธ

ใคร ที่ยเคยยล ยินเยยง เขาฤ

ชม นิยมขโต้ คักค้ำนขัตคช ฯ

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

ความอาลัย

๒๔ อาลัยในน้มน้ำ
 ใจพี่ถึงพระกาล นงคราญ
 เก็บทรวงทิ้งงาสาร คัทเกล้า
 รากแม่ไปแต่เช้า เสียบอก
 พเพยงวายชนม์ ฯ

๒๕ จำไฟพี่ต้อง ยาทรา
 จำอาลัยลา นชน้อง
 จำไกลพิกฮา ทรเทวศ
 จำพิกจากห้อง ห้างน้องเนนาน ฯ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

๒๖ อาลัยนชนางน้อง นางพาล
 เคยอยู่ชมสำราญ ร่วมห้อง
 ทกวทกวันวาร เคยปรีย่ ทุกซ์แม่
 ยามหนึ่งห่างจากน้อง แม่นมั่นมลายชนม์ ฯ

๒๗ อาลัยทรัพย์เปรียบด้วย บ่วงมัท ขาทแซ
 ห่วงมิ่งเมียบุคหัตถ์ แน่นไว้
 อาลัยบุตรสุครี คอพ่อ ทิดแซ
 สามบ่วงห่วงละไค้ จักไร้ทุกข์ทน ฯ
 สมเด็จพระยาเทววงศ์วโรปการ

๒๘ บั๊กบกใจทกด้วย คลนจิต
 เรือทเรากวลัก ฟากโน้น
 อาลัยแต่จักพลัด พวกเพื่อน
 หนึ่งอกกลัวจักโชน ฟากลัมลงทะเล ฯ
 สมเด็จพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช

๒๙ อาลัยในนุชน้อง นงคราญ
 ใจห่วงทวงสมรบ้าน จักให้
 ครองนไฟไปนาน วันอยู่ หลายแซ
 เจ้าสงวนตนไว้ อยู่ถ้าคอยเรียม ฯ
 กรมหมื่นภูเวศรังสรรค์

๕๐ ไบราณท่านว่าไว้ สองสถาน
 ทอญ่เคยสำราญ แห่ล่งเหล่น
 หน่งอู่ที่เคยบาน ใจนัทร์ เสมอนา
 ยามวิโยคออกจักเต้น แต่ถาคันหลัง ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๕๑ ลงกระโตสามคั่นแล้ว ไปเ็น คุชแซ
 มีแต่ข้อลำเค็ญ ชุ่นซ้อง
 ไบราณท่านเล็งเห็น หากกล่าว ไว้แซ
 เพราะท่วงหนแห่งห้อง หีบให้อาไลย ฯ

๕๒ อาไลยในถิ่นคัง เติมเวา
 เคยอยู่เคยนอนเนา เน้นซ้า
 อาไลยบึงในเยา วมาลย์มิ่ง มิตรแซ
 เคยอยู่เคยเห็นหน้า แนบเนอเวียมนอน ฯ

๗๓ อาไลยใจออกนอ้าง นอนจ้อย
 ชลเนตรเหยาะเผลาะผอย ผ่านร้อน
 เสี้ยแรงทักคัสอย สอนสอ
 ไปจิ้งริ๊กช้อน ช้อนชู้ชายชม ฯ

๗๔ อาไลย มละนอ้าง เนาวัง
 ใจห้วง เปนบ่วงหลัง ลอดคคลัง
 ยิงหน่วง ประหนึ่งกิ่ง ยูล่ง เสริมแฮ
 ช้าหนัก หฤไทยช้อง ชักกลั้มรมโรม ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๗๕ อาไลยที่รักร้าง วัณจวน ใจนา
 สมบัติอาไลยหวน ห่วงห่มัน
 อาไลยยศคักกิจวน ใจเหี่ยว แห้งเฮย
 ชีวิตอาไลยนั้น ยิ่งล้ำอาไลย ฯ
 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาขำรายประชักษ์

๗๖ อาไลย ในน้มน้ำ นวลอนงค์
 ใจห้วง คึกไพลหลง นชน้อง
 ยิ่งหน่วง กลับพระวง เวียนสวาทิ
 ซ้ำหนัก ออกถึงค้อง คึกด้วยพิศมัยน ๗
 สมเด็จพระเจ้าพำจรรพพระนริศรานุวัดตวงศ์

๗๗ อาไลย เหลียวสังแล้ว ลาร
 ใจห้วง เห็นสมร แม่คัลย
 ยิ่งหน่วง แน่นทรวงถอน ใจเทวด
 ซ้ำหนัก ทุกข์เท่าร้อย สาทรรค้องตรึงทรวง ๗

๗๘ อาไลย อลัดเลดปล้ำ เปลี่ยนแด
 ใจห้วง หวนใจแล เปลาเศร้า
 ยิ่งหน่วง จิตระบ่แห เห็นห่าง แม่เฮย
 ซ้ำหนัก อรไร ราชร้างแรมสมร ๗
 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

๗๙ อาลัย คำเจ้ารำ วิงวอน พี่เขย
 ใจห้วง ถึงทวงสมร แนน้อย
 ยิ่งหน่วง จิตรกิดถอน ความโศก เลี้ยเขย
 ซ้ำหนัก ใจละห้อย พรากน้ำตานอง ฯ

๘๐ อาลัย โฉมณชน้อง งามไฟ บูลย์แซ
 ใจห้วง ทวงหฤไทย พักัน
 ยิ่งหน่วง กรรมลใน นึกใคร่ คลายนา
 ซ้ำหนัก นึกจักสัน สักน้อยฤมี ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๘๑ อาลัย เหลือสขยัล้า บลทอา ไลยเขย
 ใจห้วง เจ้าดวงตา พน
 ยิ่งหน่วง ไซ้พะพา โลพค
 ซ้ำหนัก เหลือจักล เลียงพันอาไลย ฯ

สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท

๘๒ อาไถย คัวยนุชน้อง นงพงา
 ใจห้วง ถวิลหา นาวุณ้อง
 ยิ่งหน่วง ก็ยิ่งอา ทูรสวาทิ
 ซ้ำหนัก ออกซัดซึ้ง ชื่นใจใจหวน ฯ
 กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติก

ความฤษยา

๘๓ ใครก็ไปนั่งไต่ ใจนิก หึงษ์เฮย
 เกรงจักหาญหัวชัก คอชู้
 วิศกออกทกตก คอยทิ่มแทงแซ
 กว่าจะลุ่มจมฐิ อ่อนแล้วจึงสยาย ฯ

๘๔ ฤษยาพาเกิดด้วย โลภนิก
 โลกทรพย์โลภยศศักดิ์ คุชลัน
 ระกัแต่เดิยวักกั เต็มอ้ม ตนแซ
 ชนเช่นนี้ชอบคน ฝักผู้อนเอย ฯ

๘๘ เห็นทรัพย์ท่านมากแล้ว ปรารถนา

เห็นยศศักดิ์ท่านปรา

กฏไฉ้

เห็นเรือนท่านโอฬาร

แลชอบ

คิดแต่ร้ายส่งให้

เพราะด้วยฤยา ๗

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๘๙ สองหญิงวิวาทสู้

ชิงกัน

เพราะว่าสามีน

สู้

จึงเกิดเหตุครัน

ดบด่ย กันแฮ

หัวน้าข้านหล

เหตุด้วยทองหงษ์ ๗

กรมหมื่นภูเวศรังสรรค์

๙๐ ฤยาอาสยสัน

ความฮาย

ห่อนว่าใครใครหมาย

ศักดิ์

เป็นใหญ่ไปคิกคาย

คำเท็จ ทั้งแฮ

ยกแต่ชั่วท่านปล้น

ปลดร้ายตัวเอง ๗

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๕๑ เห็นทรัพย์ท่านมากล้น บุญหลาย
 ทิวหอนเพียรจิตรหมาย มุ่งมล้าง
 มีข้าก็จักวาย วินาศ
 ความฤษยาตนสร้าง ชุพสิ้นสักรรรม ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๕๒ นึกนกรำฤกษ์น เคืองใจ
 ชะชะนางช่างกโร ยิกไค้
 อ้ออ้อมิรู้ใน ใจจิตร เจ้าเลย
 ชีชีว่าแล้วไซ้ ไซ้แกลงหึงษ์นาง ฯ

๕๓ ฤษยานิชเนองเข้า ในเกลศ
 ทำจิตรเคร่าก่อเหตุ หม่นไหม้
 ชนโคเมื่อสังเกศ มีแก่ ตนแฮ
 มามะละเล็ยไค้ จักไว้ไภยพาน ฯ

สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๕๔ โทษะโมหะกลุ่ม ฤษยา
 มีแต่ความอิจฉา ท่านไซ้
 เยี่ยงน้และจักพา ทกซ์เทวศ
 จงประหยศเสียให้ ห้างพันหายไภย ๗
 กรมหมื่นทิวาการวงศ์ประริศ

ความพยายาม

๕๕ อาณาภคิตตอยโต จองกรรม
 พยายามเข้าครอบงำ จิตรไว้
 มากหมายมุ่งคอยทำ ร้ายท่าน
 ใจงั้นจักได้ โทษแท้ถึงตน ๗

๕๖ ถึงเสียทองนั้นเท่า หัวตน
 ดีกว่าเสียตัวคน หนึ่งนั้น
 หนึ่งใจแปลกลอลมปน ปองสวาติ
 พยายามมากหมายหมั่น ทรายเท่าวันตาย ๗

๕๗ เจ็บใจเจ็บไม่สู้ เมียมมี ชู้พ่อ
 ทุ้มคเฑาะอินทรี สับซ่า
 ทั่งพรหมทัตธิบคิ กรงกษัตริย์
 คุรุฉลอบเชยหนูซ่า จิตรจ้องปองผลาญ ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๕๘ คนใดประพาศิไฉ กลียกโลก กลึงเซย
 มักประจบหลังหลอก แลบลั่น
 อิกทั้งเมือจวนกรอก แทะกัก
 พยาบาทมันจนสิ้น โลกหล้าอาทริ ฯ

๕๙ เจ็บใจเจ็บจิตรควัย ความคิด
 มีแต่ชวนชักบิ เกยจรวาน
 พยาบาทมาดหมายจิตร จักพาก เพียรแฮ
 แม้นบ่เทียมหน้าม้าน มีคม้วนชวนอาบ ฯ

สมน้ำใจเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๑๐๐ กิเลสธรรมกล่าวอ้าง พยาบาท
 คือประทุษฐานาฆาต คิตร้าย
 ใครไม่ละห่อนชาต เหวต้อ เหวแฮ
 ควรหยาบยอมแพ้ฝ่าย จึ่งพ้นเวรพิว ฯ
 สมนต์กรรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๑๐๑ พยาบาทมาดมุ่งร้าย หมายถึง ทำนุญ
 เหวยอมตอขบถนำ ทกซ์ชัน
 ก่อบาปบาปขำ บัดโทษ เลบนา
 แท้ที่จะคืบร้อน เกิดด้วยใจดี ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๐๒ ใจจิตวิคิตแค่น เคืองนิก
 บิดกตพดเยองยัก พ้อลิน
 จีบคคปคประจักษ์ จำต ไว้นา
 พยาบาทชาติคนปล้น ปวคคัมวันตาย ฯ

๓๕

๑๐๓ เปลาเปลาเขาพุท^๕ชน ทับถม
โดยแต่ตัวนิยม อยากไค้
แม่ตายก่อนก็สม ใจจุง เผานา
ผิ่บ่ตายก่อนไค้ จักจ้องคอยเฝ้า ๗

๑๐๔ พยาบาทชาติหนึ่งแพ^๕ รุหรณิง
เจ็บตึงบนพศม์ยง อภัยอน
แค้นช่ายหมิ่นช่ายจริง ใจอาจ
แม่นไค้คอบไค้มรอน ไช้เชื้อช่ายชาญ ๗
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๐๕ อาฆาฏคิเคียบตแค้น จงผลาญ กันนา
อาฆาฏคอบราญพาล ผูกไว้
อาฆาฏคิเค้นนนาน เวรต่อ เวรเชย
อาฆาฏข้ามชาติไค้ เหตุควยของกรรม ๗
สมเด็จพระเจ้าพากรมพระยาบารายปรบั^๕กษ

๑๐๖ เขอชออาฆาญเจ้า จนตาย
 ทำช้วยกกล้วยาย เพื่อนบ้าน
 เหวรู้เล่ให้เงอนสาย นางคอก
 พคมสัจจักจ้าน เถอะสันบุญกัน ฯ

๑๐๗ ใดใครหนอเก้อเก้อ โจรกรรม
 ผ่าผอนเงินทองคำ เกือบเกลี้ยง
 จักได้มันจักทำ สาส์ เทียวพ่อ
 ตบต๋อยต๋ะเอรียง แลเนื้อเกลือกทา ฯ
 กรมหมนนราชประพันธ์พงษ์

๑๐๘ พยาบาทหมายมาดไว้ สักวัน
 คงจักเห็นใจกัน จึ่งไต่
 เฝ้าแต่จักยิดฉั้น ไปฝ้าย เคียวนา
 เรวมีตายก่อนไ้ จักไต่เห็นกัน ฯ
 กรมหลวงอภิศรัทธมเดช

๐๐๑ แค้นมิตรจิตรเจ็บเจ้า ใจสอง
 ฝักฝักจะปรองคอง ค่วนไค้
 หลงงมอยู่ว่าปอง สวาตพิ
 เอะอะจิกแกล้งให้ หักร้างห่างหอ ฯ
 กรมหมื่นทิวากรมวังประวัค

ความอาย

๐๐๑ อายไค้กจากคล้าย อายใจ
 อายอนมีเป็นไร เรืองนั้
 ใจคิกจิกไปไหน ห่อนซัด
 อายจิตรนอกอัน ชัดทั้งไปมา ฯ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

๐๐๑ อัยอายไค้ คิกแล้ว จังจาง
 ก่อหน้าพทงทาง สัตยสัน
 เขาหลอกเล่นแล้วนาง นบเซอ
 กลับจิกมาเล่นลัน เลิกแล้วเหลื่ออาย ฯ
 กรมหมื่นทิวากรมวังประวัค

๑๑๒ บางคนอายสุกัลนั้น เหลือเทศ
 ในเครื่องแต่งตัวเครซ โกตเสื้อ
 อายกลัวไม่เหมือนเพศ อังกฤษ
 เช็ดเประเปลี่ยนหลายเคอ แต่งให้จันสรวย ฯ
 สมเด็จพระเจ้าฟ้ามพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเขต

๑๑๓ อายบาปแล้วอย่าไต้ ทำการ บาปนา
 อายฝึกออย่าคิพาล ชั่วช้า
 อายหน้าอย่าประจาน จำอวด
 อายกิไม่ตั้งหน้า จักไร้ยศผล ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๑๔ อายใครไปเปรียบด้วย อายพาล
 พาลย่อายชวกหาญ เก่งไ้
 เลียงเท้ไม่ถูการ พาลห่อน อายแซ
 ปราชญ์ไม่ขอตบไต้ พ่ายแพ้คำขวาง ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๑๑๕ เลียบที่ทรอบรู้ ชกเรา ชกเขย
 หลงเชื้เลียบเชิงเขา ลอบชู้
 ส่าใจที่ไ้เยา บางสติ
 ขายนักขายหน้าผู้ สอศแจ้งความงำ ฯ

๑๑๖ ความขายเป็นเหตุให้ หายหลง โลภแซ
 ขายผิกข่เคยอง อารู้
 ขายตนว่าตนทรวง คักกิท่าน เลียงแฮ
 ขายว่าชั่วศรี เรืองแล้วทำไย ฯ

๑๑๗ ขายคนว่าทรพัยไว้ กว่าเขา ปวงญา
 ขายว่าคำคักกิเรา ผิดผู้
 ขายตนว่าโลกเขลา งมเงอง
 ขายเท่าขายไ้ พคพล้งเลียงจริง ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๑๘ ออกเอยอนาถไอ้ ขายนั้ก
 หมายถึงมอขรักไยรัก ร่วมข้าง
 เปนชายและหญิงผลัก รักทั้ง น้หนา
 คึกโครันปากกว้าง กว่าม้วยเมือมรณ ๗

๑๑๙ แลนชายหมายจักม้วย ไม่คน เลยนา
 ชายสละเหลอฝน รักคร้วสู้
 แค้นรักสลักกลน ไปคล่อง กายฤา
 เสียดขยงเสียด สิ้นแล้วทำไฉน ๗

๑๒๐ ๑๒๑ ทนนอยไปเทยบหนา เพื่อนฝูง
 ไร่ ทพงพาพยง ยกค่อน
 สังกักขักทนสง สัมเพช
 ขายเร่งขายกรอน รุ่มเพยงเพลิงเผา ๗

๑๒๑ ๑๒๒ สิ่งใดทำผิดคั่ง จำขาย
 ถึงข่อยข่อยมลาย ขั่วล้าง
 ทำขอยไปควรหมาย ขายอัย
 ขอยจะขอยอัย ออกให้หายขาย ๗

๑๒๒ ขยายบายป๋ออาจเฮือน มารษา
 อีกรักร่วมภรรยา ท่านห้าม
 ลักทรัพย์ใส่พัสตรา ผลาญสัตว์
 สิ่งชั่วกลัวอายคร้าม อยู่แล้วไปสวรรค์ ฯ

๑๒๓ ความอายอาจข้งยิต การประทุษ
 แม้ข่อยจกรุก เร่งร้าย
 คติโลกและธรรมยุติ อยู่แต่ อายแฮ
 แม้ขมิอายลมาย แม่แน่นเคียรณาน ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๒๔ อายใจทวยไม่รู้ กลคน
 ขายว่าเกิดมานน ข่านน
 ขายหน้าโง่งงฉงน จำเอน เจียวแฮ
 ขายปากไม่ยากชี ซอกซ้ำแสนอาย ฯ

๑๒๕ ชนใดประกอบด้วย ชายเรือน
 ชดยแต่การพาเหียร คำซ้ำ
 หนังสือเลขการเขียน ชายหัด
 ชนชนคนกล้า เพื่อนภอพงชาย ฯ

๑๒๖ ชายอ่านฉบบ์เยื้อง คำว่า
 จะเพื่องเรือวิทยา ห่อนไต่
 ชายจักษุคตเลขา เขียนแต่ง
 ใครจะกอบโกยให้ เรืองร้การจำ ฯ
 กรมหมื่นท้าวกรวงษ์ประวัติ

๑๒๗ ชายคหิรแท ทำนบ
 คงว่าธริยทรัพย์ หนึ่งแล้ว
 คอชายบาปกรรมกับ ชายจิตร ชั่วแฮ
 นจึ่งนับว่าแก้ว ทรัพย์แท้ควรมี ฯ

สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๔๓
๑๒๘ รั้ว ข่ายท่อนแอบไข้ เหาสิน ขนแซ
อ้าย ข่ายทรายผิผิน ท่อนพ้อง
ว้าย ทรพย์ชอกหากิน ทางอื่น เหาเซย
ทุกซ์ บ่ถึงคนค้อง ไทษร้ายภายหลัง ๓
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๒๙ รั้ว รบอบชอบผิผิน เหาใจ ตรักแซ
อ้าย ข่ายสุวภาพไป พลึงพ้ง
ว้าย วิคกหญไทย นฤโทษ
ทุกซ์ ข่มตราบค้ง ชีพม้วยมรณา ๓
กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๓๐ รั้ว ชอบประกอบเกอ ยติธรรม
อ้าย ชั่วกลัวยายกรรม เหล่าน
ว้าย เทวศัพสงล้ำ เหนียกแน่
ทุกซ์ จักสิ้นคัจฉ์ ช้องให้ไปสวรรค ๓
กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๑๑ ฐึ คิตจักปลิตเปลื้อง โทมณัศ
 อาย แต่ความกำหนัด นัยพร้อม
 วาย เศวราโคกยัยติ เพราะหมต อยากแซ
 ทุกซ์ ประกอบงน้อม นิกน้าวหนองใจ ๗
 สมนเต็จกรรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๑๑๒ ฐึ ชอบรบอยเบอง ทางธรรม
 อาย แก่ข่าปลักวักรรม เกิดไฉ
 วาย ชนมชัพคกงนำ ไปสู่ ชอบนา
 ทุกซ์ โทษบห่อนไกล เกียงพันไภยไภษย ๗
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๑๓ ฐึ รอยประกอบพร้อม การคิ
 อาย ชงสัจวาที พลาตพล่ง
 วาย เทวศจักทวิ ภูลเพิ่ม ศุขแซ
 ทุกซ์ บ่อจตอตั้ง แก่ผู้ปวิธา ๗
 กรมหมนนราธิปประพันธ์พงษ์

๑๓๔ ฐั ว่าคนไต้ถ้อย ความร่าย ร้ายแซ
 อาย แก่การหยาบคาย เลอะแท้
 รวย โศกเพราะความหมาย ว่าไม่จริงเฮย
 ทุกข์ อยู่แต่แรกแก่ กลับไต้คั่นคง ฯ
 ส้มเตี๊เจ้าพากรมพระยาภาณุพงษ์วรเทศ

๑๓๕ ฐั ส่งยมเจียมจิตรไว้ จงจำ
 อาย แก่ขบถองกรรม ก่อเกอ
 รวย ทรัพย์อย่าได้ทำ ลักฉก ท่านเฮย
 ทุกข์ สิ่งไรสักเดอ หนึ่งนั้นไข่ม ฯ
 กรมหมื่นท้าวกรวณษ์ประวัติ

ความกล้วขลาด

๑๓๖ กล้วตายหมายต่อคาน มฤตยู
 กล้วแก่กล้วเจ็บคู คั้งขำ
 กล้วขบถขบถวงบ ชาพรว่า วอนแซ
 กล้วทงนฤกุลลา คลาศพันมีจุโทย ฯ

๑๓๗ กลัวคำคนพูดไป ปกสนิท
 กลัวเล่ห์หลอพิศม พันร้าย
 เป็นช่องฉกชีวิต วายชีพ
 จำปลาศหว่าทวนย้าย ยักเยื้องตนหนี ฯ

๑๓๘ กลัวผมเพอนแล้ว ไปหลอน หลอกเขย
 กลัวสัตว์ร้ายอย่าจร ขากว้าง
 กลัวน้ำอย่าลงคอน เรือข้าม สมทแซ
 กลัวแท่นหลอกกลาง หลกลั่นไฉน ฯ

๑๓๙ ใครใครเฝ้าเฝ้าว่า กลัวกรร ยาแซ
 ไซ้ชาติยักยา เสพยโน
 เกรงแก่จักโกลา หลออัน หอย
 เมียมากกลัวหมดเซอ ชาติผู้เฒ่า ฯ

๑๔๐ สัตถนอมอมจิตรเจ้า จงรัก
 ไชยคเคืองน้องนัก จงขง
 ถึงเจ้ามคพิภ งคเงือก เลียนา
 วนแต่หน้าอย่างง บิดให้หลังเวียม ฯ

๑๕๑ ขลาดใจไม่มั่นแรก รักหญิง
 ขนซ่าประหม่าจริง จิตรเด่น
 ร้อนเหลือเหงื่อหยดคั่ง เต็มเยือก ผ่าแฮ
 กระหมุกกระหมิกมิดมั่น ไม่ซ้ำคำหาย ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๕๒ กลัวใจเจ้าต่อหน้า ว่าพลับ
 ขลาดพลับหลังกลับ เก่งก็
 กลัวจริงชาติสลับพลับ ไม่อยาก คบเคย
 ขลาดแต่ปากใจลื้อ หลอกเหลนเหลือคน ฯ

๑๕๓ ความกลัวใหญ่ทั้งแปด เหลือหลาย
 เพราะเกิดแล้วอันตราย มอกม้วย
 กลัวเมียคุกอาบ พวกเพื่อน เขานา
 เขาก็เย้ยเยาะท้วง คอบถ้อยเขาไฉน ฯ
 ส้มเต๋จ๋าเจ้าพากรมพระยาบำราศพฤกษ์

๑๔๔ กลัวผีหลอกให้ ช่างมัน
 กลัวแต่คนทักกัน หลอกกลัว
 ผีหลอนสวคมนต์ปล้น พินาศ หนีเฮย
 คนหลอกก็กลัวต่อ สุกแก้จำจน ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๔๕ กลัวความแล้งลาของ สิ่งไทย
 กลัวเจ็บแลกลัวไป ทัวทั้ง
 กลัวผิดก็กลัวไอ ยการท่าน ทำนา
 กลัวพลาดประมาทพลั้ง จักต้องถูกา ฯ
 กรมหมื่นภูเวศรังสรรค์

๑๔๖ กลางทุ่งกลัวแต่ร้อน สร้อย
 เข้าป่ากลัวหมู่สัตว์ร้าย สัตว์ร้าย
 เกินเปลี่ยวขาลากคนจร ไรหมู่ โจรนา
 เวลาล่มจมหัวท้าย ขลาดด้วยกุมภีล ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๔๗ กลัวไคไม่เท่ากล้อง จะหัก
 ๒๕ ทงช้อย่นารัก ยิงแท
 เสี้ยแรงสยเปนนัก หนามาก
 จักสังักฟ่ายแพ เพราะต้องสยนาน ฯ
 สม่เค็๒๔จเาพากรมพระยาภาณพนฉงษวรเทศ

๑๔๘ กลัวเจ้าพิงไค ตามใจ เจ้าแล
 ๒๕ เจ้าเคียดเคืองผู้ไค พดวย
 เจ้าห้ามพห่อนไกล ค้ากล่าว
 ๒๕ ยี่ยวก่งนหน้าสรวย ไย ส่นความเคือง ฯ

๑๔๙ กลัวท่านผู้ย่งทวย ยศดา คักกฤ
 ๒๕ น้อมนอบยอบกายา ชาติขง
 กลัวพาลพวกพาลพา ไทษท่ม ถึงฤ
 ๒๕ แม้จะไปไกลขง สุกพามาทัน ฯ

๑๕๐ กลัวนักมักถกข้อ ถอยความ เพียรแซ
 ฝักกล้วยหยายหยาม โทษแท้
 ใคร่ครวญแต่ควรตาม ผลเหตุ
 จึ่งจักเป็นยาแก้ กิจทั้งสองสถาน ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๕๑ อริยทรัพย์คู่ควบ ความอาย
 กลัวแก้ชั่วหอนหมาย กอบเกอ
 อย่างท่านบรรยาย ว่าเลิศ
 ควรปราศญจะเออเพอ เพื่อให้ศุขรมย์ ฯ
 สมเด็จพระมหาพรยาเทวะวงศ์วโรปการ

๑๕๒ กลัวสัตว์ดุร้าย รวบรวม
 กลัวอีกพวกคนพาล ปลุกปล้น
 กลัวทั้งเรื่องวายปราน กลัวมาก
 กลัวชคคยงพน เพราะใหม่เรือนฐาน ฯ
 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

๑๕๓ ฐั ประหยัคัททราคกล้า พาศาย
 ขลาค หน้อยค้อยขยัขบาย ออย่าห้าว
 ขาค โทษโหดโทยสบาย สมจิตร
 ผิต คาคมาก้าวร้าว เกียร่ายตายโหงฆ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๕๔ ฐั ประมาณฝึคชอยแล้ว ออย่าล
 ขลาค แค่พอควรกล ออย่ากล้า
 ขาค ทกษัศจกกล มาสู่ ร้างแฮ
 ผิต ประพฤตินเร็วช้า ห่อนไค้ศขเกษมฆ
 กรมหมนนราธิปประพันธ์พงษ์

๑๕๕ ฐั ฤกมัทธองเห็นอย ราชกิจ
 ขลาค นัถมัทไค้บิต ศขบัง
 ขาค ปราชญ์ตักสินผิต แลชอย
 ผิต ถุกทั้งสสองข้าง ออกแต่้มต่างกันฆ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช

๑๕๖ ฐ ระวังภัยจิตรห้าม หฤไทย คนเทอญ
 ขลาค เร่งขลาคราชไภย จักพัง
 ขาค ซอยกว่าเกินไผ่ เปนแน่ แล้วพ่อ
 ผิด เพราะอวดก็คั่ง ไทยแล้วฤคิน ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๕๗ ฐ กิจเร่งให้ ว่าง
 ขลาค ห่อนไ้รู้ถึง ก็นั้น
 ขาค ประโยชน์จักคั่ง ถึงผิด นาพ่อ
 ผิด ลือกอ้ออัน อ่อนเอยเสียใจ ฯ
 สมเด็จพระเจ้าพาดกรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

๑๕๘ ฐ อันใดชอบคั่ง พิจารณ
 ขลาค แแต่กฎไยการ ท่านห้าม
 ขาค ทกขาครำคาญ เพราะขลาค ควรแซ
 ผิด ย่อมอย่าคว้าม ถูกแล้วควรทำ ฯ
 สมเด็จพระยาเทเวศวงศ์โรประการ

๑๕๘ ฐึ๋ เจียมตนอย่าไ้ ลวนลาม
 ขลาค ท่านผู้ขงาม ยิงแท้
 ขาค จากโถงแลความ อาฆาฏ
 ฝิศ ไปตอ้งตนแม่ ชั้พม้วยนามเจริญฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๖๐ ฐึ๋ อไ้แม่นักพรอ้ง พาท
 ขลาค ปากไ้จักคี่ กว่ากล้า
 ขาค พคไ้จักมี ไ้ครข่ม ชื่นนา
 ฝิศ เพราะพคเองอ้า กลับไ้คั่นไ้ ๒
 กรมหมื่นทิฆากรวงษ์ประวัค

๑๖๑ ฐึ๋ รอบชอบฝิศแล้ว จ้งทำ
 ขลาค สิ่งชั่วค่งนำ ชอบให้
 ขาค ความทกขเพราะจำ คำท่าน สอนนา
 ฝิศ บ่เขียคเขียนไ้ล้ เหตุค้วยขลาคควรว
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

ความกล้าหาญ

๑๖๒ ใครใคร่ทรยศเจ้า จอมปราณ
 ถิ่นว่าขกพวกพาล แน่นหล้า
 ห่มนเสื้อมากประมาณ ขยับอ ใครเซย
 คงรองอาจุกล้า ต่อต้านเจนนาย ๗
 กรมหลวงขจิตศรีอุดมเดช

๑๖๓ ผู้ส่งความคึกนั้น ไปหน
 ค่ายเดชพระบารมี ปกเกล้า
 ขอเขาซงซว สมองพระ คณนา
 ถึงคึกมาแน่นเกล้า แห่ลงหล้าฤาหนี ๗
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๖๔ สองนายสองต่างเข้า ถอลของ
 มีอถมักจิกจกของ จับหมัน
 ต่างตีต่างรื้อรอง ปกบัต กันแซ
 กล้าต่อกล้ารื้อรัน คอยไต่ไปมา ๗

๑๖๕ เป็นนักร้องปากโป้ง เมาสุรา
 สบผัดกันกันชา อย่างนั้น
 หนึ่งเป็นนักร้องหา ตามข่อน
 เป็นนักร้องปล้นคน เก่งกล้าพาเสีย ฯ
 กรมหมื่นภูวเรศธำรงศักดิ์

๑๖๖ ชีชีอ้ายคว้าย ราว
 เองช่างกล้าหาญคิ คคค
 ทวิท่อนจกมี ความผิด
 ทำพูดเช็ดของออ เพราะข้าเป็นหญิง ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าภากรมพระนครานุรักษ์

๑๖๗ ใจกล้าเมือจิดรพ พงพาล
 ทวีตคิพกขวาน มคค
 เสพย์สุรามักให้การ กำแกง เกิดเซย
 ถูกจับปรับไหมต้อง คอยไต่คิจำ ฯ
 กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

๑๖๘ หาญกล้าสามารถแท้ ๆ ไฉน
 ขวกว่าห่อนมีใคร จักสู้
 ไม่กล้าย่อขอตไป เปลาเปลา
 แม้นว่าใครใครรู้ จักขี้มเยาะสรวล ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๖๙ มักกล้าอย่างกล้าขึง กว่ากำ ลังแฮ
 เหตุขี้เลือกทำจำ ขึ้นแท
 หย่อนกล้ามักเกิดล้า ขากขบ ขี้แฮ
 เหตุเพราะอ่อนข้อแฮ เล่ห์หน้ควรครอง ฯ

๑๗๐ เป็นชายมีชาติทั้ง กตัญญู แล้วแฮ
 ฝ่าเกิดสัทร ตรกไ้
 พงกล้าอย่าเยี่ยงหน หนจัน
 ม้วยสักสามหนไ้ จังสู้สามหน ฯ

๑๖๑ ครอบอาจแลอาจกล้า มีผล ใหญ่แฮ
 เกลกเช่นสองภูวทล แต่ก
 ร่วมราชทูไทยวณ รงค์ร่วม กันแฮ
 เสงวพระเศษตรายน ไ้สันสรรเสริญ ฯ

๑๖๒ ทางธรรมเป็นที่อ้าง แต่การ โพนไชย
 สัทธาคถ์ราชกุมาร ท่านนั้น
 แสงศุขหน้ายงสาร หมายอมิต ธรรมฤา
 ของอาสามารถกัน ยำคั่นธรรมควร ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๖๓ กล้าแล้วให้กล้าเรื่อง การสง ความแฮ
 กล้ายิ่งกล้าวังคอง ชอยบ้าง
 กล้าหญิงอย่าทำทง ริริ่า เรียนพ้อ
 กล้าเรือนจกล้าง ชัพม้วยวายชนม์ ฯ

๑๗๔ นายขนมต้มรับ ชกถวาย
 กับพม่าคนหลาย ฝ่ายแพ้
 มังลอองออกโอรสชยาย คำชอบ หฤไทยแซ
 กล้าเซ่นนี้ค้ำแท้ น้แล้ชาวสยาม ฯ
 สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๑๗๕ คนกล้าสามารถกล้า ขวขวรม
 อัยหอกล่องหนสคม ผกผ้า
 เห็นกล้าอย่าเพ้อชม ยามเล่น สบายนา
 กล้าเล่นกับแก้วกล้า คักนั้นคนละเพลง ฯ

๑๗๖ สาควากุมเกาะไว้ กับกร คนแซ
 เข้าสู่ท่ามกลางสมร มั่วกลุ้ม
 แม่นปวาศสุรชาติหยอน แลยงลัศ ทรูเฮย
 ขาวอุทนต์คุ้ม ชีฟไต้ไชยไฉน ฯ

๑๗๗ ทวยหาญจำหนึ่เหยม หนรณ

บริรักษ์กำวแทนตน ตราม้วย
 มาทตายท่ามกลางผญ จงชอ เณลิมแฮ
 ผริชเรื่องยศกำว อยู่กำวแทนเขม ๗

๑๗๘ พลเรือนชอบริรักษ์ ราชกิจ
 ยามเกิดการค่อคิ คอบค่าน
 ควร่อนผ่นผ่นคิ จนสค คิคแฮ
 ควรอากอากคคค่าน ชัพใช้คคคคคค ๗

๑๗๙ สมเด็จพระนภกำว เณลิมฉลย ราชแฮ
 ทรงกอบสรภาพสรพ สยถวน
 ควรในนครกัน นิกรกา โกงแฮ
 มีคคชองพลมวน มัวเข้าสสมร ๗

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๕๐ กล้าจริงฤๅแข่งแก่ง ทำกา
 หาญไม่ทันพริบตา วิ่งแต่
 กล้าปากแต่ใจพา ไปก่อน
 หาญเช่นนี้ทแท้ ออกเดินเต็มกล้ว ฯ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราศปรัยภัย

๑๕๑ รู้ ศิลปสาตรล้น สบสถาน
 กล้า แสวงกล้าสรวหาญ เคิกลู่
 พา พลประจันยาน ปรียภัย ย่นแฮ
 ชอบ เกิดเพราะตนกู่ เกียรติไว้ในดวงค์ ฯ
 พระราชินีพันธุรัชกาลที่ ๕

๑๕๒ รู้ เรือนในเรือนไซ้ เล่นโย เล่นเฮย
 กล้า คลนกลาลมใน สมทกว้าง
 พา หนรรหนีไป พนเขตร
 ชอบ จะไล่ไล่คว้าง นึกได้ดังประสงค์ ฯ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช

๑๘๓ รั้ว อวดหาญว่ากล้า แข่งขัน
 กล้า เทยวคุมเหงพรรค พวกพ้อง
 พา ให้จิตรหุ่นหัน เพราะโกรธ
 ชอบ แต่ราชกิจต้อง อยู่แล้วเป็นที่ ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๘๔ รั้ว กระบวนควรวาจนัน หลายสถาน
 กล้า หนึ่งกล้าแข่งงาน ไ้ล
 พา ตนเขี้ยวชาญการ กิรอย รั้ว
 ชอบ เพราะกอบการัน ชอบข้าพาสบาย ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๘๕ รั้ว การรบเคิกสู้ สัตว์
 กล้า ออกไปพันศ ต่อต้าน
 พา พวกเพื่อนวังกรู ลามไล่ รุกแซ
 ชอบ จิตรสนกจ้าน เหตุไฉนณรงค์ ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๘๖ ฐึ ฝักชอบรอบแล้ว ฟังพินิจ

กล้า ท้อคนพาลคึก คตเจ้า

พา ศุขแก่ตนคึก ทรายชั้ว อายุแฮ

ชอบ ย่อมเสริมเต็มเข้า เขตระคุ้มวงษ์วาร ฯ

สมเด็จพระบรมราชาเทวะวงศ์วโรปการ

ความเกียจคร้าน

๑๘๗ ฐึ ความเกียจคร้านนั้นมาก เหลือหลาย

เขื้อดกลักกลับกลาย

บ่นอุ

จักทำกิจเข้ากลาย

เป็นคำ

เพียรผัดตัวเองสู้

ปดไ้โยเย ฯ

๑๘๘ ฐึ ขเกียจเรียนเล่ารู้

ทางธรรม

เล่นแร่แปรธาตุน้ำ

จิตรพง

หลอมเงินกลับเป็นคำ

เ็นอแปด

นั่งที่ไหนคุยคลั่ง

แต่ขอเห็นคุณ ฯ

๑๘๘ ก็นเข้าอ้อมก่อนไ้ คุหนิง โจนเฮย
 แม้วอ้อมทีหลัง ฤกล้าง
 ถ้วยชามทีตึกกรัง โสโครก
 กว่าไ้ไ้เทียบข้าง ยากพันคณนา ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๘๙ เกยจรวนการบ่เฮือ ทำหา ก็นเฮย
 นอนนึ่งคิปปฤษณา นึ่งเพือ
 คิขชคแต่วัว เวรบาย
 เล่าบ่นมนต์เพือเจือ จักสู้หม่ผี ฯ
 กรมหมื่นทิวากรมวังประวัติ

๑๙๐ จงอย่าเกยจรวนคจ คนเขลา
 เห็นปราชญ์กลับติเขา ว่าร้าย
 จิตรคนย่อมนัวเมา งมไ้
 คนอย่างนี้ตูล้าย ซาติแท้ไ้ยรฉาน ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๕๒ เกยจรวานการท่าช้าง เหล่าสฤ
 เพียงแต่หาหนนทน ไล่ท้อ
 ม้วนอนนงเงองงน งามเปล้า
 ไล่แหบแห่งจกรออง ร้าให้หาใคร ฯ

๑๕๓ อวอแม้นเกยจรวาน อานขัต
 จนณิมจับณท หนกตอ
 วิทยาเกยจ้อหมัค หายเลื่อม
 จวนรวบเอาจริงรือ จักใช้ฉนโต ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๕๔ เกยจรวานน้อยมให้ เลื่อมยศ ศักดิ์เชย
 โดยทวีปย์สินปรากฏ มากล้น
 เกยจรวานก็คงหมค ห่อนมาก ชนนา
 ความฉิบหายไม่พ้น แน่แท้ยาคันิง ฯ

สมเด็จพระเจ้าพากรมพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช

๒๕

๑๕๕ วัฏฏอนเหลือเกยจกรัน พันทว
ข้งย้ายยังแตกมี แต่ค้อง
เต็มสไตรกนส์ แห่งเหือก
คิกสิ่งโคขิตข้อง เกยจกรันพานถึง ๗
สมเด็จเจ้าพากรมพระยาบารายปรักษ์

๑๕๖ ชนโคประกอบพร้อม ยศถา คักคเฮย
ทงทพยสันคณนา นัยล้าน
อิกนาไร่เคหา สวนเรือก
ผัวมีแต่กรัน จักสันทรพยสูญ ๗
สมเด็จกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๑๕๗ เกยกายหมายแต่ให้ ขณมา เองฤา
นอนนงไยนำพา นอนเออ
แต่จิตรคิตจักหา ยศลาภ
ครนย์สมสั๊กเทอ บ่นเพอพิมพ์ ๗

๕

๑๙๘ เกียจคว้านหาโงชน์น้ำ จำค หิวแฮ

เกียจปักเรือนชานหมก ผ่อนผ้า

เกียจทำราชกิจยุ จำชาค

เกียจก่อขญตงหน้า ส่น้านรกนค ๗

๑๙๙ ความคว้านเกียจเพอใช้ รมรง หน่งแฮ

คว้านเพอความทกชถึง หน่งฮ้าง

คว้านหน่งคคว่าพง เห็นชค ส่นแฮ

คว้านไปไเทียมครงข้าง คยสันขญเพรง ๗

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๐๐ เกียจคว้านแล้วไปไ้ วิชา

เกียจเล่าเวียนร้มา ห่อนไ้

เกียจการกิงนนา โหดทรพย นพ่อ

เกียจราชการนไ้ ชอบนสนุหาย ๗

สมเด็จพระเจ้าพากรมพระนครศรีธรรมราช

๒๐๑ ชนใดมละทิ้ง ความเพียร
 คិតสละในการเรียน รอบรู้
 ขวดยศกษิสีเขียน จักมอด
 ใครเล่าจักช่วยกู้ เกียรติคร้านพาสัย ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๐๒ เกียรติ การในบ้านช่อง เรือนตน
 คร้าน บ่เอาใจสน ใส่ข้าง
 การ กิจแต่ทำวล การเล่น พนันเฮย
 เสีย ทรัพย์สินเรือนร้าง หมกสนเสียตัว ฯ
 กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

๒๐๓ เกียรติ ก็นการท่นใช้ เฉพาะตน
 คร้าน กิจแล่ปลด จิตเรอ
 การ นั้นจับเลือกสน ใส่ง ไปแซ
 เสีย เพราะไม่เชื่อเพอ แคตัวตนเอง ฯ
 สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๒๐๔ ๖๗
๑๑ เกียฯ กันนัยได้ซ้อ ว่าอิฯ ฉาเฮย
คร้าน ละเสียบให้สิทธี ขอย่าไ้
การ งานเรอราชกัฯ คร้านจัก ฝึกพ่อ
เสียบ อิฉาชาคไ้ ทั่งนี้มีผล ฯ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๒๐๕
๑๑ เกียฯ กิรแล้วไปไ้ การคั
คร้าน อ่านแลเขียนมี ไทยแท้
การ สิ่งซึ่งเข่นศรี สวัสดิ์ไ้ มีเลียบ
เสียบ ชาติตระกูลแล้ ขอหน้าหม่นหมอง ฯ
กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๒๐๖
๑๑ เกียฯ ฟังจะหยั่งรู้ ฉนโค
คร้าน คิคคิคอย่างไร จักไ้
การ ถามไปถามไป ไครจัก บอกแซ
เสียบ ลิขิตนไ้ เลื่อมผู้เมธา ฯ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

๒๐๗ เกียจ กิจหาเลี้ยงชีพ ไตมี กิณญา
 คร้าน มักทรพย์ศักดิ์ศรี ห่อนไต่
 การ งานเกิดแล้วหนี ไปแอบ เลียนา
 เลี้ย คุชทุกข์มาไกล เกียจกันกันสยาย ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒๐๘ เกียจ กันเขื่อนผู้ มีความ เพียรแซ
 คร้าน จิตรไปคึกคึก หายข้าง
 การ เขากิจคนปราม ประโยชน์ เลียนอ
 เลี้ย หมกสองฝ่ายอ้าง เช่นนชนพาล ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๐๙ เกียจ การผู้แกล้ง รังเกียจ
 คร้าน มากไม่อยากเหยียบ หักถัดของ
 การ คนขยับเลื่อยก ไปอยาก เออแซ
 เลี้ย ทรพย์สนพวกพ้อง เฝ้าหม่มพงษ์ ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๒๑๐ เกียรติรำน้นยอมให้ เลื่อมยศ คักก็เฮย
 โดยทรัพย์สินปรากฏ มากล้น
 เกียรติรำนก้คงหมก ห่อนมาก ชนนา
 ความฉวยหายไม่พ้น แน่แท้ยาคัน ๗
 ส้มเตี๊ยะเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราศรณประสิทธิ์

ความเพียร

๒๑๑ ความเพียรชอบทั้ง นานา กิจเฮย
 ชีกราชกิจหา ชอบได้
 ผู้ใฝ่หมั่นศึกษา ในกิจ ตนแฮ
 จักประกอบคุณให้ รวยรู้การงาน ๗
 กรมหมื่นภูวเรศธำรงศักดิ์

๒๑๒ เพียร ชอบแลรอบรู้ ทางธรรม
 คี่ ประพฤติจก้า ถ้วน
 มี ทุกซะพาลำ ราวญุช
 ผล แห่งความรู้ล้วน ขาให้สุขเกษม ๗

๗๓

๒๓๓ เพ็ญ แสงหาสิ่งเบื่อง วิทยา
ที่ ตั้งใจจินตนา รัก
มี ศิลปสาทรปรา กฏยิ่ง
ผล จักนำความสุข ส่งให้ใจเขมม ฯ

๒๓๔ เพ็ญ คิดประกอบพร้อม การหา กินเฮย
ที่ เพราะทรพย์จักมา สู้เหย้า
มี จิตรแต่เปรมปรา เนืองนิตย์ ไปเฮย
ผล จะกันใจเศร้า หม่นไหม้ โศกตรอม ฯ
กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

๒๓๕ พากเพียรเวียนหมั่นเฝ้า ทุกวัน
ท่านจักให้อำนาจ เลกเหล่น
ทั้งจิตรคึกคักตัญญู ญาคอ ท่านนา
การท่านอย่าไถ่เว้น เปรียบด้วยการตน ฯ

๒๑๖ เพ็ญ คึกเพ็ญอ่านอ้าง เพ็ญจำ

ที่ แน่กว่าและฉำ ฉกขำ

มี ก็สิ่งไรทำ จงศรี ตรองแฮ

ผล ที่ล่ำหกล้ำ จักให้เห็นผล ฯ

กรมหมื่นท้าวกรวณษ์ประวดี

๒๑๗ เพ็ญ บ้างอย่างแจกเจ้า เข้าพอง

ที่ เพราะทนเค็ดคนอง แอ้งยอ

มี ของเล็กน้อยปอง แลกเปลี่ยน

ผล เพมเพราะเพ็ญขอ จึงไต่ไต่ยงตน ฯ

๒๑๘ หมั่นเพ็ญเรยนรู้แต่ ยังเยาว์

เมื่อเติบโตตามเลา

เล่ารู้

หากินกอบการเอา

ประโยชน์ ตนเฮย

เพ็ญชอขบประกอบกู้

ก่อสร้างตนเกษม ฯ

๒๑๙ มีเพียรประคองได้ ชมทรัพย์
 มากประมาณโกฏินี้ ไ้ถ้วน
 เปนพนภาควมรบี การร่ำ เรือนนา
 ความสุขสมบัติล้วน เสรีได้ โดยเพียร ฯ

๒๒๐ ผู้มีชาติเลียง กลวงษ์
 ประมาทจิตรคิกทง เชื้อหน้า
 ไปเพียรกลบพาพงษ์ ตนเลื่อม สดุดแฮ
 นานหน้อยค้อยตกช้า หมกเชอมชม ฯ

๒๒๑ ชนใดมีชาติช้า เลวทราม
 เพียรอุส่าห์พยายาม หมั่นหมั่น
 อยู่ยออยู่ฝนความ รั้งแก่ เกินแฮ
 กลบยศใหญ่ยิ่งขึ้น เช่นเชื้อผู้ดี ฯ

๒๒๒ ขาคเพียรสังหนังนี้ ชั่วหนัก
 ก็อ้อมมงคลชัก ถ้อยแท้
 ห้ามทรมพยัคฆ์คักคัก ความศษ สบายแฮ
 เป็นอภัพแล้วแล้ ทลอดทั้งโลกธรรม ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๒๒๓ ความเพียรประเสริฐล้ำ เลี่ยงตน
 เพียรอุส่าห์ช่วยชวน ย่อมได้
 เชื้อบุญใจพลทน ทุกข์ยาก ย่อนา
 เพียรมากสิ้นยากไร้ รอคพันโดยเพียร ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าปางมหาราช

๒๒๔ เพียร ทางปฏิบัติเบื่อง คัดทาน
 คัด กว่าที่เป็นพาล หยาดซ้า
 มี แต่วินนาการ เรืองรุ่ง
 ผล มักเกิดแก่กล้า หักห้ามขยายภูมิ ฯ

๒๒๕ เพียรเรียนคงรอบรู้ วิทยา ยงนา
 เพียรศึกษะแสงหา ทรัพย์ไ้
 เพียรเจริญซึ่งภาวนา ฤคส้ง สมองแฮ
 เพียรทั้งนี้ชอบใจ ฤคส้ง สมองแฮ

๒๒๖ เมื่อแรกเริ่มรักชู้ ชอบเพียร
 ฝากพิพิเพลงยาวเขียน ส้งให้
 หึงคักคิคว่ำเรียน ครต่อ ไปนา
 เพียรคิพิเพียรแคะไค้ ฤคส้ง สมองแฮ

๒๒๗ ชนใดประกอบเกอ การเพียร
 หักอ่านหนังสือเรียน เลขร
 เพียรน้อยชกพาเหียร หันกลับ
 เพียรมากสขชสั ฤคส้ง สมองแฮ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒๒๘ ผู้ใดประกอบด้วย ความเพียร มากแล้ว
 ไม่ทราบสิ่งใดเรียน เพื่อรู้
 ย่อมย่อฆ่าเวียน ไตรตรว
 ควรจะนับว่าผู้ นั้นนั้นปรีชา ฯ

๒๒๙ ทวิโคเห็นว่าแท้ มีผล แล้วแฮ
 ค่อยคิดค่อยทำกล ทวิไว้
 ยากง่ายถ้ายเทชน ขวายหมั่น ทำแฮ
 แท้จะเสด็จสมไท กิ่งขอค้ำจิ่ง ฯ

๒๓๐ หมายยศเพียรอย่าร้าง แรมการ ราชแฮ
 หมายทรัพย์เพียรผลสมสถาน เกือบไว้
 หมายชอหมั่นประหาร สิ่งชั่ว เลี้ยแฮ
 หมายสุขเพียรตัดให้ ขาดสิ้นโมหการ ฯ

๒๓๒ เพียรจนผลเกิดได้ มีสอง อย่างแซ
ที่และชั่วเลือกครอง ทรพิษ
มีจิตรักก็เพียรปอง ผิดผิด ถึงนา
ผลชอบแห่งเพียรนั้น เกิดได้โดยธรรม ฯ
กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๓๓ เพียรหมั่นประพฤติด้วย การดี
เพียรรักษารามวิจิ ท่านแจ้ง
เพียรราชกิจคงมี ความชอบ
เพียรพอกอย่าได้แก่ง ก่อด้วยลงคน ฯ

๒๓๔ เพียร เรือนเพียรอ่านอ้าง อักษร

ก็ ยิ่งกว่าจักนอน เปล่าแท้

มี จิตรชอบคำสอน แห่งท่าน ปราชญ์นา

ผล จักมีมากแล้ว เหตุด้วยความเพียร ฯ

กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๒๓๕ ชนใดแคลนทรัพย์แล้ว อย่าทง

คึกหมั่นเพียรเขียนฉจง แบบเบอง

หนังสือเลขไทยหลง อีกแพทย์ โทโรเซย

จักช่วยมละปลคเปลื้อง เหตุร้ายคือจน ฯ

๒๓๖ เพียรเรือนเพียรคึกคำ สิ่งของ

ดีกว่าเล่นลำพอง หยาบขำ

มีจิตรหมั่นอย่าคนอง กำเวิบ เหมแซ

ผลที่เพียรไม่ล้ำ จักไถ่ญาติ ฯ

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๓๗ คึกพากเพียรจักได้ ความดี
 ความชั่วห่อนจักมี เท่ากับ
 จงคเียงกระวี เพียรตรึก
 ประโยชน์จะมีไยน้อย อย่าทิ้งความเพียร ฯ

๒๓๘ พากเพียรจงเร่งให้ เพียรคิด
 จงอย่าทิ้งเพียรนึก หันน้อย
 เช่นปลวกเกยคินตึก เต็มต่อ วังแซ
 นานเนิ่นใหญ่ไยค่อย เสรีด้วยเพียรเสมอ ฯ

๒๓๙ เพียร ทำมักจักได้ ทรมัยสัน
 คื กว่ำนอนแลกิน แต่เข้า
 มี ทรมัยก็จักยิน คืมาก
 ผล จักเกิดไยเร็ว ร่วงร่วงแรมโรย ฯ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

๒๔๐ เพียรลำบากอยากได้ วิชา เหตุเฮย
 ทุกวันทุกคืนมา ทอกรวด
 ถวายของสิ่งขบฉา เทียนธูป ปัทมาเฮย
 บำบัดพระอย่ากริ้ว ศษพินไถยนี้ศ ฯ

๒๔๑ เพียร แล้วเพียรทวยเรื่อง ราชกิจ
 ที่ ชั่วคงสมคิต แน่ข้าง
 มี ทงทรพย์ขอพิศ ประโยชน์ หลายแฮ
 ผล ชอบประกอบสร้าง เหนื่อยไว้แต่ปาง ฯ

๒๔๒ ๑ ความเพียรเพียรอย่าให้ เพียรผิด
 ต้องคึกเพียรให้ บัด ปากได้
 นั้นจริงค่อพิศ ทลท่าน
 แม้พูดไม่เกรงไ้ จักได้เห็นคุณ ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าภาณุบรมพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช



๒๔๓ ๑ เพียร คิดกิจท่านใช้ แก่คน
ค เมื่อหมั่นทำน กิจแล้ว
ค ทักข้อสำหั้น ทักข่เถิด นาพ่อ
ค ชอบบ่ได้แคล้ว คลาศลั่นหาย ฯ

๒๔๔ ๑ เพียร พินิจพิศข้อ ทางธรรม
ค ที่ชวนคนบ้า บัดใด
ค ชอบใช้เพียงจำ ทำเล่น ทอกพ่อ
ค สุขเฉพาะให้ แก่ผู้ประพฤติจริง ฯ
สมเด็จกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

ยุติธรรม

๒๔๕ ๑ ยุติธรรมคำออกอ้าง เอาจริง ไฉนญา
ไต่เพราะพล่อยพล่อยพึง พาดอ้าง
ธรรมจริงจะต้องอิง คำอวด ไยเฮย
เห็นทั่วบ่ต้องจ้าง จำให้ใครๆ ฯ

๒๔๖ ยติธรรมสำหรับผู้ อิมหน้า
 อิมบคิมทพยส์ำ เร็วแล้ว
 อคติห่อนชักนำ จิตรหนัก นักแซ
 จิงอาจรรู้แล้ว ผ่องเพียติธรรม ๗

๒๔๗ ยติธรรมสำหรับทอง ราชตรี
 ใครจะว่าไ้ม่ ไปไ้
 แม้ข้าทระระลิ ลูกใหญ่ หลวงแซ
 คนต่างคนอยากไ้ แต่ล้วนตนก็ ๗

๒๔๘ ผู้ใหญ่ไร้เวศร้าง ยติธรรม
 ห่อนใหญ่อยู่นานวัน มกั้ม
 ผู้น้อยประพฤติณ ฝิดจาก ธรรมแซ
 มักจะไม่พ้นกั้ม เกษเข้าคาวาว ๗
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๒๔๘ บุติธรรมสำหรับผู้ มีบุญ
 อิกประกอบการบุญ เพิ่มแล้ว
 จักคิดสิ่งไรคุณ มีชอย
 ประพฤติคุณทั้งแก้ว สักเรื่องรังษี ฯ

๒๕๐ บุติธรรมบ่ชอติง ใจตรง จริงเชย
 คึดแต่โลงวอยง อยากไ้
 ศักทิสั่งชอสูงคอง เหลือคำ
 จรงฤกบ่ชอยบ่ชอไว้ ชักให้ ใจรอ ฯ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๒๕๑ ผู้ทรงจงจิตรตั้ง อเบกขา
 ชอยผิควิจารณา ถ้องแท้
 ทสฺยตวรรรยา มิตรญาติ คนญา
 ผิดเท่าผิดท่อนแก๊ กอบเกอຍุติธรรม ฯ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๒๕๒ ๑ ึ่งประกอบจิตรให้ ึ่งเบงตรง
 จักกล่าวไถงทรง สักไว้
 ผู้ใดประพาศิกร จักวิม นาเฮ
 ตั้งอยู่ต่งนี้ไ้ ึ่งอแทยติธรรม าท

๒๕๓ ๑ คนสังประพาศิกร เป็นธรรม คีเฮย
 ึ่งกล่าวมุดำ ึ่งหลก
 อางให้ประโยชน์ล้ำ ึ่งเร้าก ึ่งนา
 เหตุเพราะยุติธรรมช ึ่งช่วยให้มีผล าท
 ึ่งมชนพิทยลาภพฤฒิศา

๒๕๔ ๑ ผู้ใดประกอบด้วย ยุติธรรม
 จักเกิดความค้ำ ึ่งใช้
 ึ่งยศศักดิ์ของคำ ึ่งเงินนาก
 ึ่งอมจะมีผู้ให้ เพราะตั้งยุติธรรม าท
 สม่ได้เจ้าพากรมพระนริศรานวุตังษ์

๒๕๕ ยติธรรมจำจะสัน ฌันทา คติเฮย
 ๑ ขกโทษะภยา คติหมัน
 โมหาคติปรา รกสะ เสยแฮ
 สักคิโปกน จิตรไค จังคิ ๗
 กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

๒๕๖ ยติธรรมกำหนดด้วย ดังจัก
 ๑ ๑ ผู้ทศศีลวิรัต กอบพร้อม
 ทรงจิตรคังขรรทศ ตรงแนว
 สัจจติธรรมน้อม เนืองเข้าใจตน ๗

๒๕๗ ๑ ผู้พิจารณาจิตถ้อย ความใด ไทเฮย
 บมิเอียงข้างไหน สักก้อย
 คติสันเทียงตรงไป ตามกฎ หมายแฮ
 จังจะเสริมเต็มสรว้อย ว่าผู้ยติธรรม ๗
 สมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๕๘ เป็นขำมีเจ้าครอบ ครองตน อยู่แฮ
 ๑ ฟังตักคอกคิน ผ่องแผ้ว
 มั่นจิตรอย่าคึกคึกสนธิ์ กว่ายติ ธรรมแฮ
 ๑ ๑ จึงชอบชอจกรแก้ว อยู่โดยทมาลย์ ฯ

๒๕๙ ยติธรรมนั้นเกิดด้วย น้ำใจ เองแฮ
 ๑ ๑ เหตุหน้ว่ควรเหตุไทย เทียงหมั้น
 ๑ ๑ ไปพร้อมหว่าคหวั่นไหว เพ้อเหตุ ไทแฮ
 ๑ ๑ จึงนับว่าผู้นั้น กอบพร้อมธรรมควร ฯ

๒๖๐ ยติธรรมยลเยี่ยงตัง แต่ปาง ก่อนเอย
 ๑ ๑ เรืองสืบสองเหลบมวาง ช่อไว้
 ๑ ๑ กรุณาประกอบทาง ธรรมทุก สิ่งนา
 ๑ ๑ สามภพจะพึงให้ โยษฐเอนสรวเสริญ ฯ
 ๑ ๑ กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ความโลภ

๒๖๑ โลกมากพาลาให้ สุนัข
 โลกนักรักตัวตาย เยี่ยงช
 สิ่งลึกลับมุ่งหมาย ความโลภ ล้นแซ
 อนุสันตูกโครงบ ชีพสันต์กรรม ๓
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๖๒ ในจักรวรรดิวิตรถัน ทวาทศ อรรคมแซ
 เว้นวิสมโลกปลต ปลอคร้าง
 คือการชมใจก เกือบทรัพย์ ท่านนา
 โดยอาจอำนาจ้าง งคเว้นแผ่นดิน ๓

๒๖๓ ผู้ใดใครโลกแล้ว ห่อนค
 ของเก่าในยาฬี กล่าวไว้
 เช่นชชกทริช ฐราภาพ
 เหลือโลกกินลันไ้ ชีพม้วยมลายชนม์ ๓
 สมเด็จพระเจ้าพาดกรมพระนครานุวงศ์วงศ์

๒๖๔ ๑๑ ชนใดคิดโลภล้น เหลือหลาย
เห็นทรัพย์ท่านมุ่งหมาย ใครได้
โบราณท่านบรรยาย โดยโทษ นินา
โลภนักรักจักให้ ลากนั้นสูญเสีย ฯ
กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๒๖๕ ๑๑ โลกทรัพย์ทรัพย์มากแล้ว ไบหาย โลกเลย
จะกระกินห่อนวาย อิ่มยัง
โลกยศศักดิ์ฤาหมาย เลื่อมโลก ยศฤา
โลกเล่ห์หน้มน่มล้าง สิ่งค้นทุนมลาย ฯ

๒๖๖ ๑๑ ผู้หมายเพ่งใครได้ สิ่งของ เขาฤา
เป็นที่จิตรเศร้าหมอง หม่นไหม้
ใครขึ้นคิดทำนอง ตามเช่น ว่าแซ
ขมมานานคงได้ ทุกข์แท้ โดยธรรม ฯ

๒๖๗ ความโลภใคร่ตัดได้ ผลมรรค เกิดแฮ

ปลุกชนาจัก	ล่วงพ้น
เว้นไว้แต่เขาหนัก	สองแฉก
ควรมีควรคิดค้น	แต่ข้อควรทำ ฯ

๒๖๘ ความโลภมึนมากพ้น ประมาธ ไปแฮ
 หาทรัพย์โดยกอบการ บิดเบี้ยว
 ฝึไต้ย่เป็นสาร อยู่ก็ วันแฮ
 กลับจะชักชวนเกี้ยว ทวพย์ไต้ก็ไภษย ฯ

๒๖๙ โลกน้อยของราษฎรทั้ง สิ่งของ หลวงแฮ
 กลอกกลับริบชั้นปอง แต่ไต้
 ผกมัตเร่งรั้งของ จำเร่ง เหาณา
 ขย่ำเยียงอย่างนี้ให้ ตัดสิ้นขาดประสงคฺ ฯ

๒๗๐ มิจฉาชีฟแท้ ทูริต
 อย่าประมาณคาคใจคิก ว่าน้อย
 แท้เทียขอย่างยาพิศม์ ช่มชาย กายนา
 ผีสักเท่ากึ่งก้อย อาล้งมลายชนม์ ฯ

๒๗๑ การหาทรัพย์ส่วยด้วย ความตรง ตนญา
 แวงแลกแลประสงค์ เปลี่ยนชื่อ
 ฌริบราชกิจง แค่ท่าน อวยนา
 ไร่โลกแรงแลวรอ ยากไร้ฉนโต ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๗๒ คนโลกมีกว่าร้อย เปอเซนต์
 ทุกท่านทุกคนเห็น ว่าร้าย
 แต่ใจชอบใจเปน คนโลก นักพ่อ
 พุกแต่แก้ยักย้าย ดีแล้วคนทำ ฯ

๒๗๓ โลกยศมักต้องเลือก ประจบ

หมายคึกคักหมายเพ้อพย ขศบ้าง

หาผู้ใหญ่เทียบนบ นอบท่าน

บุญพึงคงจักสร้าง ส่งให้บริบูรณ์ ฯ

สมเด็จพระพุทธเจ้าปางมหาราชญาณผู้ทรงธรรม

๒๗๔ มีโลกจิตรมากแล้ว ตักมรรค ผลนา

เปรียบประดุจไขหั่นก ขากแก

วางบาปอนันตลัก รื้อขนบ ชนนานา

บ่เห็ดหายไถแล้ว รอคอยใจเอง ฯ

๒๗๕ การท่งสำนวนนั้น เพราะความ โสภนา

ใช้ขาดอาหารยาม ขากแค่น

มีแล้วอสุภตาม ไปฆ่า เขาเซย

ขวงปราศณุดังมาทแม่น ออกสู้จำตาย ฯ

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒๗๖ หนึ่งจิตรคิกโลกัน ขวนขวาย
 หาทรัพย์สิ้นความอาย เอ็กอ
 เบียดเบียนท่านทั้งหลาย เลี้ยงชีพ ตนนา
 ให้มิให้ใช้คือ แทะไค้โกงแกน ฯ

๒๗๗ คนโลกโลกไม่สิ้น เจียวหนอ
 ไร้เท่าไรไม่พอ โลกัน
 คิกใหญ่ไม่คิกขอ หารำ ไปเอย
 หลายอย่างช่างคิกกัน แทะไ้ทำเงิน ฯ

๒๗๘ ใจโลกไม่คิกเออ อคสุ ใจเฮย
 เห็นเพื่อนมีแลดู ไม่ไ้
 ความโลกเบียดประทุ อาฆาฏ
 คนบ่เทียมท่านให้ เคียดแค้นของเวร ฯ

๒๗๙ คนโลกมักเร่าร้อน กระวนกระวาย
 เพราะหาจิตรคิชนวราย หอบหวั
 ใจนี้ย่อมนิไยกาย เทียมทาส ตนนา
 สมบัติมัตถ์ทั่ว ทิถ้องคอบรวัง ฯ

๒๘๐ ความโลภเป็นเครื่องร้อน เมาจิตร
 โลกใหญ่ไม่สมคิก เทบม้วย
 โลกเสมออยู่เป็นนิ นอนไม่ หลับนา
 โลกประสยสำเร็จทั่ว ติยไถ่คราวเคี้ยว ฯ
 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๒๘๑ โลกนี้มักแก่งทั่ว จบความ
 นิ่งนึ่งจึงจะงาม หมคแท้
 อส่าห์พยายาม ออย่าเลือน หลงนา
 ติและชวนแล แม่นแล้วเป็นเอง ฯ
 กรมหลวงอิศรรุคมเทศ

ดูแต่พอประสงค
รักกันก็รักคง
แม้บุรีกันไช้
จักใด
มังยะ ย่อนา
พยัคฆจง โจนหน
กรมหม่นนราธิประพนธ์พงษ์

๒๙๓ โทมัสคนรักมักให้ เลี้ยงชีวิต

มักเลอะเทอะทำกิจ พลากพลึง
พุดากั้เพี้ยนผิด แต่ก่อน มาเฮย
ขายแห่งไม่วอวัง คลั่งแล้วเลยตาย ๗
กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๘๕ โศกนักมักจักใช้ ชุ่มหมอง ในนา
ทุกข์เปรียบดังเวรของ จิตรไว้
ศุขก็อย่าล้าพอง เล่นโลก ไปนา
เปรียบดังตราจู้ใช้ ชั่งน้ำจิตรตน ฯ

๒๘๕ ไศกสิ่งชั่วแท้ หลายสถาน
 อย่าคิดประพฤติการ เกิดไร
 ไศกนักรักก็ผลาญ ชนมีชีพ คนพ่อ
 ไศกจักชักจิตรให้ เชื้ออกันพันสอ ฯ
 กรมหมื่นทิวาทรงวังสรวดี

๒๘๖ โทมนัศจัตถ์ด้วยเหตุ สองสถาน
 ของเกลี่ยคมาพวยพาน กอบไกล
 หนึ่งพลัดพรากจากการ ทวิก บึงแซ
 สองเหตุนี้ทำให้ นกน้อยใจคน ฯ

๒๘๗ เสียดใจมักแฉะให้ เสียดจิต
 แม้ว่าชนยังคิด ยิ่งสน
 ชอบแต่จักปลุกปลื้ม ปลงดวง เสียดฤ
 จึ่งหลกจึงลพน เขตวชั้นกันสยาย ฯ

๒๘๘ นรชนมีมากล้น อยู่หลาย
 ไม่เลือกกว่าหญิงชาย ทว่าผู้
 มักนอัยจิตรมียาย โคกสร้าง เสร้าเฮย
 เป็นเหตุที่ไม่รู้ คู่ช้อโลกธรรม ฯ

๒๘๙ เลี้ยลาเลี้ยยศสิ้น คชหา
 ทั้งอีกถูกนินทา ขนบ
 วิบัติทุกข์เพ้อฝันมา เกิกเก่ ตนแฮ
 โทมนคืออย่างชน กบได้ โดยธรรม ฯ
 สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๒๙๐ เมื่อจวนชวาทม์มว ยสังขาร
 โทมนักไหนด่อนปาน เปรียบได้
 ไครเศกถนังฉาน พอรอด
 จักสนของคุณให้ สุกสันประกาศาว ฯ
 สมเด็จพระเจ้าพำกรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๒๘๑ โทมนัสนั้นเกิดด้วย หลากสถาน
 เสียลาภเสียศฤงฆาร หนึ่งนั้น
 เสียเมียขจรบริวาร แลเพื่อน รักเฮย
 เสียทั้งนี้สุดกลั้น โคกให้เสื่อมสูญ ฯ

๒๘๒ โทมนัสนักมักให้ เสียจริต
 นั่งกอดเข้าเฝ้าคิคน บ่นบ้า
 คิคนไต่ไม่ไปรังจิตร เลยพ่อ
 ซ้ำกลิ้งทำขายหน้า โคกเศร้าเสียโฉม ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๒๘๓ ความเสียใจจักให้ เสียเพียร
 เสียจิตรหากเสียเรือน สิ่งรู้
 เสียการกิจแล้วเจียน จะคลั่ง คลุ้มเขย
 เสียรักเสียเมียชู้ เช่นนี้สุดโรม ฯ

๒๘๔ โทมนัดเป็นเค็กเลียน เบียนสมร
 เปรียบตั้งหนึ่งหม่นอน บ่อนเนอ
 ทำจิตรทุกซ์ให้ถอน ใจใหญ่ เสมอณา
 เสียบปอดเมือโกเมอ ชีพม้วยมรณา ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒๘๕ การไถโลต้ยตั้ง สุจริต
 ฤากรลับเป็นผิต แผลก้อง
 โทมนัดอื้อจิตร จักเปรียบ ไถเอย
 เจ็บเพราะผิตบัตบอง ปกข้อคัสณู ฯ

๒๘๖ เมื่ยรักคักทใหญ่ไต้ แต่งงาน
 แปรประทุษฐจิตรพาล ฟ้างชี้
 โทมนัดนัตปาน ยนยก ออกเอย
 สุกกรักสุทรอันรู้ เกยงแกกัลไท ฯ

๒๘๗ บุตรสิ้นชนม์ชีพเศร้า เสียใจ จิ่งนอ
 เมื่อยรักร่วมทุกข์ไทย ท้าวซำ
 มารดาขีรไป ปรโลก ลับแฮ
 สามโคกไ้ศขล้า เล่ห์แม่นิ่งตน ฯ

๒๘๘ โทมนัศักดิ์คือยาร้อน แร่งนั้ นาพ่อ
 แม้นมากหนักนั้ก็มก ยิ่งร้อน
 ฤๅจกยิ่งชวนชัก พาผิด เพิ่มแฮ
 นิ่งนึ่งค้อยคิกยอน ยักย้ายภายหลัง ฯ

๒๘๙ โทมนัศักดิ์เทียบข้อ ทางรวม
 เหตุเพราะอวิชานำ เกิดพร้อม
 แม่ไ้ไ้ไนโรธล้า คับคิบ ทุกข์แฮ
 จิ่งระบิพิตรน้อม แนวน้วนฤพาน ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๐๐ โทมณั้เมื่อเกิดขึ้ ในจิตร ตนแซ
 โพล่งพล่งเพิงเพิงคิก ไม่ซ้า
 การสังขอบฤคิต ห่อนคิก เห็นเฮย
 โทมณั้เสียใจกล้า กลัคกลั้มทรวงโซม ฯ
 สม่เต้เจ้าพากรมพระยายำราชปรบักษ์

๓๐๑ แสขอกเหล่อกอ้าง ออกเรา ออกเฮย
 ลั้ชอถอัสกยเขา กลอกลลิ่ง
 โยปคปอกกลอกเฮา จนหมค แล้วฤ
 ยังมีหน้าซ้าทัง ทอทไ้ววังเวง ฯ

๓๐๒ เลียใจเลียเซ่นซัน เจริงหญิง แล้วซา
 คิกว่าเราจาวริง จังเฮอ
 มีร่เล่่นรายลิ่ง หลอกรวพ
 ลั้บรคหมคสันเนอ จังสันฮาไลย ฯ

๓๐๓ เสียใจนักจักให้ เสียการ สันนา
ถึงมาทถำมีญาณ ยิงรู้
ความโคกยอมสังหาร ความสุข
เสียสุขเสียแล้วก็ จิตรไว้ฉันใด ฯ

๓๐๔ โทมนัดชักเคียดแค้น เคืองใจ ถัก
ผิดชอบแต่โดยใจ เราร้อน
คาคกริกิกรของไฉน จักขาด พลังฤ
ผิดพลาดสุขขาคชอัน โคกซ้ำแสนทวี ฯ

๓๐๕ ประพฤติผิดคิพลาตพลัง เสียใจ ชอบแล
รับผลทเว่งพลันไว กอบแก่
สิ่งทีชอบควรไฉน จังทอบ ถือแฮ
อย่าเพ้ออย่ายอมแพ้ พ่ายน้ำใจตัว ฯ
กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๐๖ เสียใจเพราะเหตุคว่ำ เสียโฉม
 ยามที่เคยประโลม ปล่อยเจ้า
 ทั้งฟุ้งไต่ไสมน นัศลัก วันเฮย
 พึ่งตายตามเข้า สู้ไฟฟอน ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

ความโสมนัส

๓๐๗ โสมนัสนั้นชักให้ มีความ สุขเฮย
 ใต้ลายยศอันงาม ยิ่งแท้
 คงโสมนัสไปตาม ประโยชน์ ตนนา
 ความสุขจักมากแล้ว เหตุคว่ำยินดี ฯ

๓๐๘ จงอย่าโสมนัสให้ เหลือเกิน
 ฟุ้งแต่เขายอเพลิน จิตรแท้
 ยินดีทั้งจักเห็น เหาะลิว
 ช้ากล่าวอวตณแล้ว คุยข้าฟังขอ ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๓๐๘ ยินดีประกอบด้วย วัชรธรรม
 คัลป์แปดห้านันตร์ เล่าไซ้
 ความทุกข์ทุกสิ่งสรรพ โทษชั่ว
 ขมิอาจเขียนใกล้ ก่อขึ้นสุขเกษม ฯ
 กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

๓๐๙ โสมนัสเกิดก่อด้วย เหตุสอง อย่างชา
 สิ่งรักชัฏมาของ จวบเข้า
 พันเขตรเพศพรรคของ คนเกลียด ไกลแฮ
 สมประสงค์ลงเค้า ส่อให้ ใจสลาย ฯ

๓๑๐ ที่ใจมักจะพึง เพือนไกล
 หยิ่งเยื่อทยานใจ เยี่ยงบ้า
 ควรระงับคัยใน ใจนี้ ไร้นา
 จึ่งจะสุขทุกถ้ำ ทุกน้ำใจคน ฯ

๓๑๒ บางคนก็เกิดแล้ว คงตาย
แต่คิดหาความสลาย ทุกถ้า
แม้สยสิ่งทั้งหมาย โสมนัส ยิงแซ
ฉิบสยมากอ้า ไศกเศร้าแสนทวิ ฯ

๓๑๓ ใต้ลามไต้ศทั้ง ขริวาร
อีกสิ่งสรรพเสริญขาน แซ่พร้อง
ยังเกิดศุขประธาน เสริมส่ง
โสมนัสนักจกต้อง จิตรเพื่อผลอไผล ฯ
สมเด็จกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๓๑๔ ทำทานการสละสิน สยสถาน
จงประกอบสามกาล เกิดพร้อม
แรกคิขณะทาน ทำเสร็จ แล้วแซ
โสมนัสมาโนชนอ้อม นันนึ้นเป็นบุญ ฯ

๓๐๕ โสมนักจักพรรดิ
 ใครสักกขวิคเบ็ง
 หาวลมเลือนลอยเหลือ
 รู้สักยามโคกช
 เจียนกะเจิง เจ็นเฮย
 ขนบ
 ลงยาก ขย่นา
 กลับไค้คนไค้ ๗

๓๐๖ โสมนักครั้งหนึ่งนั้น
 อิกบวชเณรตสนก
 บวชพระไปเป็นคช
 ครันสยสวานอชยิม
 โจนก
 นกยม
 อยากสัก
 บ้างไค้ไปสวรค์ ๗

๓๐๗ ผู้คุมทอพิสัยสร้าง
 มากแต่ผลไยปาน
 เพื่องสลงหนึ่งก่มาน
 โสมนักศรัทธาตน
 ขณทาน
 ไพรพน
 มนคชน ชมแซ
 จิตรเพียงพันคุณ ๗
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๑๗ โสมนัดเมื่อเกิดขึ้น กลางใจ เล่านา
 ปรากฏมุขสทไส ผ่องแผ้ว
 ฝึกฤาชอยสิงโต เห็นปรุ ไปรุ่งเอย
 ปราโมทย์ทั้งดวงแก้ว ตกต้องเต็มมือ ฯ
 สมนัดเจ้าฟ้ากรมพระยาอำราชพรบักษ์

๑๑๘ ยินดีไต่อย่าพัน ประมาณ ไปแซ
 ฟังกอบแต่พอการ กัยไค
 ชิกนิกจกเลื่อมหาญ เพราะเหตุ เหมินแฮ
 ผิวขาวยินดีไล่ โคกชำชำมทรวง ฯ

๑๑๙ ยินดีควยชอยไค กับคน หนึ่งฤา
 ยินลาภเมื่อลาภผล เกิดไช้
 ยินดีเมื่อยศพล ทาลเกิด มีฤา
 ยินก็ยินแต่ให้ เหมะน้านวลควร ฯ

๓๒๑ ตีใจเมื่ออยากน้ำ มาพบ ชารดา
 เปรมจิตรเมื่อหิวสย โภชน์เลี้ยง
 ยินดีเมื่อคนหลบ หลักรอก ไถยนา
 ชนนักชนไข่เพียง- พบผู้ตงตน ฯ

๓๒๒ ยินดีใดจักสู้ เห็นโฉม แม่ฮา
 ชนจิตรชนใจโลม นั้ค้แท้
 นอ้งเขยจักมาโลม ใจพี่ ฤาแม่
 เห็นแม่คราวเคี้ยวแม่ พรอวยรวยทอง ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ความโง

๓๒๓ คนโงโงนน้นมาก เหลือหลาย
 โกงข่าข่าโงนายน ยุ่งแท้
 โกงมีตรมีตรโงหมาย โกงตอย โกงนา
 โกงต่อโงโงแก่ อย่างนี้มีถม ฯ

๓๒๔ น้อยๆ อย่าย่ำเล่ให้ลวน ลวงหลอก
 จับหน้โน่นกลอก กลียกถึง
 ป่าสิ้นหมดคมะกอก สามสี่ ตะกร้าแซ
 ห้าหกเจ็ดคนทั้ง ถูกเจ้าฤๅมิ ฯ

๓๒๕ ความโงะมีมากพ้น ประมาธ แล้วแซ
 สมคทั้งโบราณ รำไว้
 ขยันท่วมหลังสาร สมกล่าว นันนา
 จักคักแก่ โกงไค้ แต่ถ้อยคำตรง ฯ

๓๒๖ บิดท่านท่านยอมยอน เกลี้ยวบิด
 คดก่อนเขาคงคิค คอยข้าง
 หนามยอกยอมหนามสกิด แกะบ่ง
 ใครขาคคิอย่างอ้าง ทุกผู้ตรงหา ฯ
 กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๐๕

๓๒๗ คน โกงพ่อแม่ขี้ฉ้อ ปลดทรัพย์
โกงแก่อารยชัย ฝึกสู้
โกงนายเก็บความลับ แลกลาภ
สามหมู่ใครคบผู้ คยนั้นมลายผล ฯ
กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๒๘ คน โกงคิดแต่กู เงินทอง
แม่คอกไขยกลอง ไปคว่ำ
พาทรัพย์แห่งเจ้าของ สูญล้ม เลียบเฮย
คิขยัยทรัพย์ส่งข้าม สู้ก้าวแคนตน ฯ
กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

๓๒๙ โกงเก่งแรงละแก กายตน
มีแต่จะพาผล ฝึกไว้
ท่านใช้อย่าฉ้อฉน ลักลก
ผลสัตรูจะนำให้ หากร้ายกลายก็ ฯ
กรมหมื่นทิวกาภวษย์ประวิติ

๓๓๐ คนโงมมีมากแท้ เหลือหลาย
 หนึ่งคึกเตอยาย คตเจ้า
 ต่อหน้ากรายกรานกาย หลังหลอก เล่นแซ
 โงมเช่นนั้นเข้า หนึ่งแทกรโงม ฯ

๓๓๑ หนึ่งเมื่อยามเค็กส์ ต่อกัน
 คึกจับตัวนายอัน ชบเลียง
 ไปส่งสัตว์พลัน หาชอบ คนแซ
 ชนเช่นชอบเพียง เชอกเนอเกลอทา ฯ

๓๓๒ หนึ่งคนที่ท่านใช้ การทอง เงินชบ
 มีอใหญ่ไปทริตรอง ฤกชง
 คึกประบัตยงของ สิ้นทรัพย์ ท่านแซ
 คัวร์เขยนไม่น่าชง นักร้อยไปตาย ฯ

๑๑๑

๓๓๓ โกงหนึ่งเห็นแน่แท้ ไม่นาน
คือพททนสาบาล สบได้
พค้ำพล่อยค้ำขาน สบถก ค้ำแฮ
โกงชนิคนั้ไซ้ โทษนั้นเหลือประมาณ ฯ
สมเด็จพระมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

๓๓๔ คนสมองคคอยู่แล้ว ยากหาย
ซังคกไว้จนตาย ไปเว้น
ถึงกับชัฟวอควาย เป็นเพศ ฝัเฮย
ยังหลอกกินเครื่องเส้น แห่งผู้รชน ฯ

๓๓๕ คนคคใครคยไว้ เรือนตน
มักจักเกิดเหตุผล ชั่วร้าย
เที่ยวลักฉกฝงชน เขาจับ ไว้แฮ
ความผิดฝอมนั้ขาย จักต้องรำคาญ ฯ
กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๓๑๒

๓๑๒ คนโกงเกกมะเทรกกั้น มีหลาย
โกงกับช่อโกงหมาย เก้งสั้น
คนช่อมักฉิบหาย เสียเปรียบ โกงพ่อ
โกงกับโกงปลอกปลิ้น ปลดแก้ โกงกัน ฯ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

๓๑๓ คนโกงกล่าวเท็จให้ เขาหลง
จักพูดไปตรง สักน้อย
วาจาไม่นั่นคง กลัวยกลอก
ใครคอยมักเกิดอภัย ชักให้เสียคน ฯ

๓๑๔ คนโกงพวกหนึ่งนั้น กล่าวใด ไตเฮย
ลั่นแต่เท็จเหลวไหล ชั่วร้าย
ปากว่าชอยแต่ใจ นั้นเกลียดจริงนา
คอยจับผิดคิดร้าย โทษให้ถึงเขา ฯ
กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๓๓

๓๓๘ สัปปะลักขณิกถกกลิ้ง เจียนกลม
 เข้าชิตสนิทสนม หยิบยิม
 ของใช้ครองทองถม ทำสาบ สุนัขแซ
 พกพ้อแต่พอบปลม แผลกถ้ำอย่าทง ๗

๓๓๙ บางคนฉลาดล้ำ เลิศเหลือ
 เสียแต่จิตระคึกใจ บิดเขี้ยว
 เจริญจงพนเผลอ พงยาก
 แม้นประมาทฉลาดเลี้ยว เล่ห์เหลี่ยมแกมโกง ๗

๓๔๐ อ้ายเฒ่าเจ้าเล่ห์รู้ ขบเทห์
 หลายอย่างช่างปรวนแปร ปดไ้
 ใครเชื่อเสน่ห้เห หันสู่ หาแซ
 จักฉิบหายเจ้าโหล่ หมกหลั่นต้วโทน ๗

๓๕๒ ภาษี่เรียบร่ำพร่ำกา เกินพิภค
 ช้ำขู่เร้งรัก เยี่ยงปล้น
 ส่องหลวงตักดวงตัก เติมช่อ คนแซ
 โกงเช่นนี้ไ้พ้น ผิดพ้องราชไทย ฯ

๓๕๓ โกงนักจกคยด้วย ผู้ใด ไ้ฤา
 เขาทราบสนัดใคร ห่อนไ้
 โกงจนนิยัคคใน ภัคตรช่อน โกงนา
 ร้ายยิ่งสิ่งหนีไ้ แตร้ไ้ยมทน ฯ
 พระราชณพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๕๔ โกงใหญ่ไม่ไ้ช้อง เกรงกลัว เลยน
 โกงบิกคิกเมามัว แต่ไ้
 โกงเปนห่อนเห็นตัว โกงร่ำ ไปเฮย
 โกงสนิทบักเงื่อนไ้ ไม่เว้นวายโกง ฯ
 สมเด็จพระเจ้าฟ้ามรมพระยาบำรายพรักษ์

ความสัตย์ซื่อ

๓๔๕ ความซื่อซื่อเกิดสัน สบสัศว ปรวงแซ
 ทกชาติฎากำจัก เพือนพ้อง
 พวกโตไซซอกค ขบซัพ กันแซ
 แทสทวหมนนตอง เสอมสันสนุพนธ ๗

๓๔๖ ใครซื่อซื่อพวกพ้อง พงษ์พนธ ทุนแซ
 จงอย่าคิกมลายกัน ทราบน่วย
 พงเกอแก่คนอื่น ตรงค่อ มิตรแซ
 จงนับว่ากอบทวย ซอซอของสามัคคี ๗

๓๔๗ ผู้ซื่อซื่อท่านผู้ ผดุงตน นันญา
 ย่อมค่อขบคิกแสงผล เติมเกอ
 ความร้ายสิ่งใดคด กาลเกิด มีญา
 สู้ซื่อสัตย์เสียเนอ เลือคไซ้คุณแทน ๗

๓๔๘ ผู้สตัยชอพรอัม ใจกัน
 ขยาคิขยาควณัน แผลกพิ้ง
 สิ่งใดจักพาหน รักห่าง
 จงเร่งรว้งบอง ปกน้ำใจกัน ฯ

๓๔๙ ผู้เมยรักร่วมน้ำ ใจตรง กันแซ
 ผู้ชอเมยสตัยคง คม้วย
 ไปแชนงหน่วงใจปลง จิตรชอ ชอมนนา
 เมยอ้อนผู้ชอมค้วย ท่งนนาเกษม ฯ

๓๕๐ มีตรชอถอให้มัน หมายจง รักนา
 รักเพอนอย่าเอาผง ฝิดให้
 เห็นจิตรอย่าตรง ตรงท้อ ท่านแซ
 มีตรรักช่วยเมอไว้ จงรักถนตรง ฯ

๓๕๑ ความชอบประกอบทั้ง สัตยา

นัยปิตามารดา

เกิกเกล้า

อีกคุณภริยา

ชบชีพ คนเขย

ไหว้ท่านทุกคำเช้า

จะคุ้มอินทรา ย ๗

๓๕๒ ความซอสัตย์สงน เนานาน ศุขเฮย

คนคกจักพลันลาญ

เพราะลัน

แสงทองซอสังสัคย์สมาน

กายจิตร

ท่านเชออย่าชักปลัน

ปลอกให้เห็นใจ ๗

กรมหม่นทวากรวงษ์ประวัค

๓๕๓ ซอสัตย์สุจริตตง

กตัญญ

คุณท่านทชบช

ชีพไว

เทวามนุษยค

ฤกกค ตาเฮย

ไปปรโลกจักไค

ศุขทั้งสรวเสริญ ๗

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๓๕๔ ๑ ชนโตสคยชอควย วาจา
 ไข่กล่าวซ่งมสา ฝึกถ้อย
 ฝนจักวณนา อย่างยิ่ง
 แต่ประพฤติไค่น้อย เท็จแท้สรวเสริญ ฯ
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๓๕๕ ๑ ใครขอพักไข่ไค่ มสา
 คนมักมีเมตตา ยิ่งพิน
 เงินทองคิติกหา ไค่ง่าย
 คนจักชมเหลอลัน แต่แพ้ย่อยบโอง ฯ
 สมเด็จพระเทพรัตนวรมหา

๓๕๖ ๑ บางคนจนยากไร้ ชักขวาง
 ปองประโยชน์แต่ทาง ชอบไค้
 การฝึกคิถลวง แสงสิ่ง ชอบนา
 สคยชอถอมันไว้ ขาคเข้าคอบเย็น ฯ

๓๕๗ ใจขอถ้อยสัจหม่น มีคุณ
 ความสัจช่วยยกหนน เมื่อไร
 ขอสัจยอมเป็นขณ ภายภาค นำเขย
 ไภยพิบัติช่วยไต่ กลับร้ายกลายเป็นดี ฯ

๓๕๘ สัจขอถ้อยเพียงแท้ เป็นประธาน
 ค่อยนิ่งค่อยเห็นนาน เน้นซ้ำ
 คนคนกลดเลี้ยวพาล กลับกลอก เร็วพ้อ
 แข่งขอถ้อยนอกหน้า ร้อนซ่อนหาดี ฯ

๓๕๙ ใจขอถ้อยสัจแล้ว เล่ห์เหว
 ซ่อนนักมั่งมั่งงะ โง่บ้า
 เคล่ำคล่องว่องเลอะเปราะ เห็นผลาก
 พุดเหมาะเพราะถูกถ้ำ ที่แท้ใจโงง ฯ

๓๒๐ สัตย์ชอຍากจะแจ้ง ในใจ
 นิ่งนึ่งค่อนานไป จึ่งรู้
 แลสัตย์กล่าวสิ่งใด พังชอย มากเฮย
 คนสัตย์แม่จักสู้ ย่อมแพ้คนโก่ง ฯ

๓๒๑ คนชอຍอสัตย์สู้ ความจน
 วิกสัตย์จำนทน ชักของ
 คนคทมผล ประโยชน์มั่ง คังเฮย
 เหตุเพราะทั้งสัตย์ตอง ที่ไ้โดยสบาย ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าภากรมพระยาบวรราชปรัญญ์

๓๒๒ คนชอຍอยคทมน สัตย์ธรรม
 นิ่งและเป่นสำคัญ ยิงลิ้น
 พทวริงและไ้ผ่น ผ่อนกลัย กลายนา
 สมเหตุทั้งปลายตน จึ่งแท้ว่าตรง ฯ

๓๖๓ คำจริงอันกล่าวซ้ำ ทั้งหลาย
 ปรากฏย่อมบรรยาย อย่างนี้
 เป็นคำจักไม่ตาย เพราะพวก^๗ จริงแฮ
 คำบรรณท่านชี้ อย่างไว้ โดยแสดง ฯ

๓๖๔ ผู้ใดมิได้คิด เล่ห์กล
 แลปล่อยสัจย์ตน สบถพลัง
 ว่าจริงก็จริงจน วายชีพ
 พบทั้งนงนพ จิตร้องสมาคม ฯ
 สมเด็จพระบรมศาสดาองค์ใหญ่

๓๖๕ เป็นหญิงสัตย์ซื่อด้วย สวามิ
 สิ่งขัดแคลงวาคี ห่อนข้อง
 ความลับรับวาที ขแพรง พรายนา
 การชั่วช่วยปัดป้อง ปกเผยแจ้งเรื่อน ฯ

๓๒๒ สมณันว่าเชอ ชินบุตร
 ประพฤติซอศีลบริสุทธิ สบตอง
 จำแนกแจกธรรมพท โธวาท สอนแฮ
 แก่หมู่สาธุชนพร้อง สดับร้อยมัตถธรรม ฯ

๓๒๗ เปนข้าราชการกิจ กตัญญู
 สดัยซอถอเจ้าชู เชิดไว้
 ขเปนแต่ปากค คำอวท อ่างแฮ
 ทลออกซัพชวักไย ห่อนกลิ้งกลักกลาย ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๒๘ คนซอนชกให้ นานเห็น
 แรกมักทกขยากเข็ญ ทวิภัยไร
 ซอจิตรคิกใจเย็น กุสัศว ทัวแฮ
 ผลซอสังคังไย ศุขข้ายาวกาล ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

ความโกรธ

๓๖๘ ขางคนโทษะกล้า เกินการ
 พกไม่ถูกหพาล โกรธเกรี้ยว
 ทำเยี่ยงคุณิทาน สุกสีต นั้นเขย
 เคื่องควากระทยเลี้ยว เว้เข้าคิว ๗
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๓๖๙ โกรธแค้นแสนสุดด้วย กายสกนธ
 คิตสิ่งใดเวียนวน วุ่นแท้
 วิชาข่คิตคน ตักยาก
 แม้ว้าใช้กายแล เหมยซ้ำสั่งสอน ๗
 กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัติก

๓๗๐ โกรธนักมักชักให้ เลี่ยคน
 ความโกรธกลุ้มในกรมล คั่งแค้น
 คิตประทุษฐ์ร้ายจน กล่าวแข่ง ชักนา
 ทัตญาติชาติเก็คแม่น ชีพม้วยไขเฝ้า ๗
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๒๔

๓๗๒ ผู้ใดประกอบด้วย โทษะ มากแซ
ชนเกลียดชังไยอยากปะ พดด้วย
ฆ่าไฟรูกักกะ หนีจาก ไปเฮย
เพราะเข่นเจบจะม้วย อีกข้าคยตี ฯ

สมเด็จพระเจ้าพาวกรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

๓๗๓ สิ่งใดประกอบด้วย โทโย
จะกอบการใหญ่โต ห่อนไค้
ทุกท่ายยุ่งจิตรโกร ฆายาก แก่เฮย
กลับยุ่งนักรักให้ เคอครอ้นรำคาญ ฯ

๓๗๔ ความโกรธเกิดหากให้ เลียดศีล
แค้นจิตรเป็นอาจิณ ชุ่นซ้อง
วิตกวิจารณ์ถวิล แต่ที่ ผิดนา
หนึ่งเมื่อยามกล่าวพร้อง ผิดผู้คนปอง ฯ

๓๗๕ โทโยเป็นเหตุให้ คีลชาค
 เพราะจิตรวิปลาศ เกิดให้
 วาจาและกายปราศ จากวิรติ สามแซ
 นักปราชญ์ท่านกล่าวไว้ เช่นอ้างอย่างแสงทอง ฯ
 สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์

๓๗๖ เป็นคนโทษะกล้า เกินขนาด
 บ่าวไพร่ผิดสักหยาด หนึ่งน้อย
 ทำโทษเข่นเขนจนขาด ใจก็บ่ ไม้แซ
 ต้องโทษโสโครกมต้อย ดิศแต่ตนตาม ฯ

๓๗๗ ความโกรธกำเริบร้าย รุนแรง
 ไปก็คิดมิถิตแพลง พลาตก็อย
 ตริเสร์จึงล้ำแดง ความโกรธ
 ว่าถูกคำหนึ่งน้อย บ่าวคว่ำมขามเหลื่อ ฯ
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๗๘ ความโกรธกำเริบกล้า พันกำ ลังแซ
 ย่อมตักความคึกคัก คายขวั้น
 ทุ่มทุ่มทลายสั้ว เวชเสื่อม สุนัข
 ความโกรธจักนำคั้น สู้ความฤๅญ ๗

๓๗๙ ทนน้อยคุมโทษแค้น ผู้มี ศักดิ์ฤๅ
 คึกคักสุมใจดี อกร้าง
 อาณาจักรแค้นทวี ทักษะเทศ
 แท้จะนำตนต้อง โทษร้ายมลายเอง ๗

๓๘๐ กาลโกรธแก่พวกผู้ ฝึกกับ ตนฤๅ
 แผ่นโลกโคกคุดคับ ต่อขลุ้ม
 โปลิศเหอะเจอจับ มัดคอก
 ความโกรธกำเริบคุ่ม โทษไฉนใด ๗

๓๘๑ ความโกรธยังเกิดแล้ว จักยัง ตาแฮ
 ขาคคึกขุททุกขัง โลกโพน
 โทษะย่อมคุมขัง คนคึก ยามแฮ
 เปรียบประคุดคุมขวนโซ้น กิ่งก้านกองบุญ ฯ

๓๘๒ ผิวซากทนต์ไทยแล้ว ชนพาล
 จักก่อกระลิวาญ วาญรื้ออัน
 เสียบประโยชน์ซากคิลทาน ในโลก
 จักก่อทนต์ไทยย่อน แก่ผู้ทำกรรม ฯ
 กรรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๘๓ นิไสยโทษะกล้า เหลือค
 นิคหน้อยโกรธเต็มที พกฟง
 แม้นคนบ่เสียกลี เสริมต่อ
 พยาบาทมากหมายคั่ง เกือบเข้านตาย ฯ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๓๘๔ สันดานพาลครุร้าย เกะกะ
 ถือทญูมานะ ท่อสู้
 ลุอำนาจโทษะ ม่นหมก ไปเฮย
 โคนผิดไ้ คีกรู้ สักแล้วเสียความ ฯ

๓๘๕ หลงเมียมอบกิให้ ว่าการ แทนฤ
 คงจะเกิควำคาญ ช่นซ้อง
 เพราะโลกเล่นนสว สิ้นทรัพย์ ปั้นเฮ
 ยกเชิดข้อผัวของ ประกอบร้ายขายผัว ฯ

๓๘๖ ผัวรักเคยร่วมเกล้า คลังชม
 เคยฉากปากเยื่อนรรม ย่มใหม่
 ทั้งแค้นและรักรคม คาลโศก
 ไร้สุขแต่โศกให้ เหตุด้วยความหลง ฯ
 พระราชชนพนธรัชกาลที่ ๕

๓๘๗ ความโกรธบังเกิดแก่น คัษิธร คนเขย

โลกไม่สมความคึก โกรธกล้า
 โกรธใหญ่ไม่เห็นผิด เพราะโกรธ ชังเขย
 โกรธหนักก็มีหน้า ใช้อู สักตัว ฯ

๓๘๘ ความโกรธเมื่อก่อขึ้น เป็นมล
 แม้ไม่ค้ำให้สูญ สร้างได้
 โกรธนั้นยิ่งเพิ่มมล โพล่งพล่ง
 ระวังว่าเผอิตรให้ เขียวแห่งเกรยมกรอม ฯ

๓๘๙ ความโกรธหนนิจิตรเหยม หัวหาญ
 โกรธนักจักของผลาญ ชีฟได้
 มีผู้ต่อต้านทาน ขวางกัก อยู่หนา
 อาวุธมากหมายไว้ โกรธนั้นแรงรวม ฯ

๓๕๐ ยามโกรธทำโทษแท้ แก่ตัว
 โกรธใหญ่ใจสั้นรัว ออกเดิน
 โกรธนักชกล้มตัว มัวโกรธ
 โกรธบ่สร้างว่างเว้น ออกช้ำกายไซม ๗

๓๕๑ บคคณิกักอภัยด้วย โมหะ
 หลงโง่งมเซอะเซะ ดุร้าย
 เหน็ดหลงชงวาคะ กำเริบ
 โมหะนี้ชั่วช้า ไปสิ้นเสื่อมสูญ ๗
 กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๓๕๒ หลงศมมิกักทกช้อน รำคาญ
 หลงเล่นมุกผดงาน เองซ้ำ
 หลงเครื่องทชบขาน ขวยคืด การพอ
 หลงอย่าหลงเฉกบ้า แค้นน้อยนวลควร ๗
 กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

๓๕๓ ชนหลงหากเหตุด้วย หมายถึง
 ตนจะทำอะไร ถูกฉ้อ
 แฉกคนแก่หลงไหล เผลอสติ
 คิซัวปนเหละขุ่น เพราะด้วยมัวเมา ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงดำรัสว่า

๓๕๔ ชนใดประกอบด้วย โมหะ
 ย่อมมีกรรมหลงระกละ ไปรู้
 ขาปญฺญโทษคุณละ เลียบหมด นาพ้อ
 ผิดชอบจะก่อทุกข์ กัดกันตนใจ ฯ
 กรมหมื่นนราธิปประพันธ์

๓๕๕ ชนใดหลงมากล้น เหลือหลาย
 หลงทรัพย์ไยถึงกาย ทกขรอน
 ถ้าหลงเรื่องอบาย เขาพ้อ
 จักเกิดทุกข์เข้าข้อน ออกไธโสกี ฯ
 สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงดำรัสว่า

๓๘๖ ขวีสามามีคกั้ม กลั้ตง
 ใจเตียบกำเรียวหลง ออกอ้าง
 คราวฝักคึกว่าตรง เห็นชอย
 เผล่จกขชีวิตร้าง ร่อนรู้ลิกตัว ฯ
 ส้มเค็เจ้าพากรรมพระยาบ้ารายปรัชัญ

๓๘๗ หลงจิตรคึกมั่งพัน มรณา พาวแซ ฯ
 สนิจิตรคึกแต่หา อินแก
 ไข่ประกอบเก็ชญญา เห็นชอย
 ขาคคึกไทรลักษณะแล เทียงผูลองไหล ฯ
 กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๘๘ หนุ่นหนุ่นชงชาติเซอ ลุ่มหลง เหลือบแล
 หลงเล่นหลงหญิงทนาง เก่งก้อ
 การงานไม่ประสงค์ ฝักฝาย เลยนา
 เผล่แต่เล่นเลยท้อ ชั่วแต่อย่าทำ ฯ

ส้มเค็เจ้าพากรรมพระยาภาณพันฉวงษ์วเขต



